Proletari din toate țările, uniți-vă!

Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Luceafărul

Anul XIII
4 (404)
Sîmbătă
24 ianuarie 1970
8 pagini — 1 leu

unirea

24 IANUARIE 1859

24 IANUARIE 1970

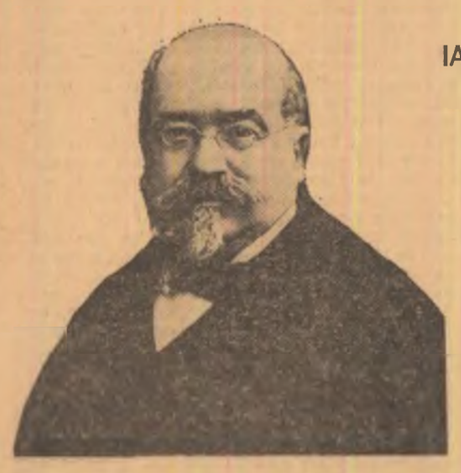

„Ziua veacului"

Cînd cronicarii începuseră să susțină ideea originii comune, a unității de limbă, poporul român avea în urmă o istorie de un tragism ce nu putuse încăpea în litere știute ori neștiute, supraviețuise eroic — prin „unitatea" jertfelor țării fărîmițată în țărișoare — necontenitelor loviri venite din partea atîtor imperii născute și pierite în veacuri. Mintea cărturarilor noștri de căpătii purta amintirea zguduitoarei istorii de la izvoare pînă la zilele condeiului lor pîndit de pedepse, — originea comună, unitatea de limbă neînsemnînd pentru ei chestiuni aride de știință formală, ci înseși pecețile de continuitate a ființei poporului, de trecere spre viitor. Sărbătorind aniversarea Unirii, avem sentimentul că celebrăm nu un singur act petrecut într-un punct al istoriei. Imaginea Unirii Principatelor n-a rămas și nu rămîne de aceea pentru noi numai cu înțelesul strict al momentului din 1859, ci strînge în tezaurul ei sensuri istorice de permanență, ideea unirii e o prezență în conștiința noastră de existență contemporană. Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu sînt bărbați ai istoriei, ne rememorăm cu ei Suceava Mușatinilor și Valahia Basarabilor, după cum ne rememorăm și istoria care le-a urmat, independența de la 1877, unirea de mai tîrziu cu Transilvania. Vasile Alecsandri, „regele poeziei", nu poate fi desprins de ideea de scriitor al istoriei ce confirmă nu numai o tradiție românească a omului de condei, dar luminează și un testament celor care se dedică rosturilor literaturii, indisolubil legate de unitatea de ființă și de destin a poporului nostru, de afirmarea demnității sale. Cînd s-a produs dubla alegere a lui Cuza, martorii Unirii numiseră ziua de 24 ianuarie — venită după acel 5 ianuarie din Moldova — „ziua cea mai mare a veacului". Înaintașii ne-au lăsat deci un ascuțit simț al istoriei pe care prezentul, cu noi toți, nu vrea să-l dezmintă.

LUCEAFĂRUL

Stilul ardelean

Între scriitorii aceluiași popor există, fără îndoială, o legătură de rudenie care depășește individualul și formează caracterul general al unei literaturi. Această rudenie apare de obicei în anumite înclinații, tendințe, preferințe și repulsii care, mai mult sau mai puțin accentuate, se observă la toți sau aproape la toți scriitorii unei literaturi. Predilecția pentru anumite genuri, repulsia față de altele, capacitatea de a construi sau numai de a povesti, lirismul sau absența lirismului, darul epic sau lipsa acestuia, pot foarte bine alcătui în această ordine de idei, trăsăturile care deosebesc o literatură de alte literaturi. Se poate oricînd alcătui o medie din însușirile individuale, medie care înfățișează tocmai acel caracter general, expresie a rudeniei dintre scriitorii unei națiuni.

Alături de aceste trăsături naționale se pot desluși însă și altele, care s-ar putea numi regionale. În cultura românească, unde tradiția literară este încă tînără și nu destul de bine fixată, trăsăturile regionale apar cu mai multă vigoare.

Ele sînt perceptibile într-un anumit accent al stilului, precum și în preferința arătată pentru unele teme.

Scrisul ardelenilor prezintă dovezi în sprijinul acestor afirmații. Nu-i nevoie, pentru aceasta, să mergem prea departe. E destul să ne urcăm în timp pînă la Slavici.

Ceea ce lovește pe oricine recitește astăzi pe Slavici este, în primul rînd, o lipsă de preocupare a scrisului frumos. Slavici este departe de a avea, nu numai ceea ce se numește stil frumos, dar chiar stil îngrijit. Îi lipsește cadența frazei, armonia perioadelor, rotunjimea vorbelor; n-are nici imagini, nici culoare: nu știe să descrie un peisaj e lipsit de orice pitoresc în zugrăvirea fizică a personajelor; are lungimi și insistențe inutile și cîteodată nu respectă nici regulile elementare ale narațiunii, întrebuințînd greșit timpurile. Nuvelele lui sînt departe de cursivitatea dulce a lui Creangă și de horbota îngrijită a frazei lui Caragiale. Totuși ce-l făcea să fie apreciat de oamenii de la Convorbiri literare și de Maiorescu? Și care a fost cauza pentru care astăzi el este considerat după Costache Negruzzi, drept unul din fondatorii nuvelei românești?

În primul rînd, puritatea vocabularului. Slavici, cu toate stîngăciile și cu tot stilul lui neîndemînatic, are o curată și aspră limbă românească. O limbă poate cam necioplită, colțuroasă și dură, dar lipsită de neologisme și perfect armonizată cu personajele lui și cu lumea pe care el o evocă. Această lume e aceea a satelor din Ardeal. Într-o vreme cînd poporanismul nu exista ca școală literară, Slavici și-a pus țăranii să vorbească simplu, a observat bine mediul satelor și a descris acest mediu fără prea multă idealizare, fără multă artă, dar și fără înconjur, urmărind adevărul. Lumea satelor, la noi, a găsit în Slavici unul dintre cei dintîi cronicari fideli și realiști. Spre deosebire de poporaniști, Slavici n-a făcut literatură țărănească cu program. Om al satului, el a descris satul cu simplitate, dragoste, rîvnă și voie bună.

Dezvoltate și completate de calitățile unui talent viguros și cuprinzător, cîteva din aceste trăsături se găsesc și în opera lui Liviu Rebreanu. O perfectă naturalețe a narațiunii este una din caracteristicile de frunte ale autorului lui ION

Iată de ce a privi cu lupa estetizantă opera masivă și colțuroasă a lui Rebreanu este o greșeală de optică literară. Un dar epic covîrșitor, o știință, mai mult: un instinct al construcției și o precizie a frazei, iată ceea ce dispensează pe autor de căutarea metaforelor și a imaginilor. Acestea, de altfel, cînd sînt, sînt expresive și izvorîte dintr-o adîncă necesitate a povestirii, niciodată nu sînt zadarnice.

Opera lui Rebreanu a adus în literatura noastră un suflu de trăinicie. Aceasta apare nu atîta din punerea și dezlegarea vreunor probleme morale sau sociale, cît din vigoarea cu care scriitorul descrie cîteva trăsături fundamentale de realitate românească. Rebreanu nu se lasă dus de imaginație decît atît cît îi trebuie pentru a reconstrui literar o fîșie de viață.

Este de presupus că situația Ardealului, seculara luptă pentru păstrarea firii naționale, precum și rezistența la toate încercările de deznaționalizare au contribuit la formarea unui anumit spirit dîrz, aspru și tenace, care apare în literatura scriitorilor ardeleni. Lirismul poeților ardeleni se deosebește și el de acela al poeților din alte regiuni. Găsim în el o melancolie aspră, o lipsă de manierism, o dulceață de fruct, nu de zaharicale.

S-ar putea, din considerentele de mai sus, să se extragă un ansamblu de însușiri care ar constitui, în literatura noastră o manieră literară ardeleană. O înclinare către anumite subiecte și chiar un anumit fel de a privi și de a interpreta viața, deosebesc, în chip general, pe nuveliștii și romancierii ardeleni. La toți, se observă o pătrundere realistă și o înțelegere aproape exclusivă a mediului rural și mic burghez: o lipsă de idealizare și oarecare naturalism sănătos și dîrz care, pe de o parte îi ferește de manierism și de dulcegărie, dar pe de alta îi face să neglijeze armonia frazei și să acumuleze detalii de viață adevărată, care însă nu sînt întotdeauna prelucrate literar.

La toți se simte un solid fond sufletesc și nevoia de a ilustra o temă de morală practică. O seriozitate în judecarea vieții (și care este desigur tot un rezultat al trecutului de luptă și rezistență) dă scriitorilor ardeleni greutate și veracitate. Zeflemeaua și ironia le sînt străine dar nu gluma și rîsul. Iar asprimea limbii, lipsa de înfloriturî și un fel direct și dur de a expune și exprima dau stilului lor o vigoare care te face să uiți oarecare monotonie pricinuită uneori de o slăbiciune a invenției.

Este interesant de observat cum această seriozitate sufletească se găsește și în Eminescu. Și el înclina mai mult spre satiră, ura zeflemeaua, iubea realitatea sănătoasă a satului și disprețuia spoiala orășenească. Fără îndoială, alături de această seriozitate, firea moldoveană i-a dăruit lui Eminescu alte calități, în primul rînd simțul artistic, dar nu e mai puțin adevărat că, în anumite aspecte ale firii lui, se poate desluși o înrudire cu unele însușiri ale firii ardelene.

În tradiția literară românească, spiritul antizeflemist și modul aspru și direct de-a vedea viața, de care scrisul ardelean dă dovadă, nu sînt niciodată de prisos în dezvoltarea unei literaturi, ba chiar, dimpotrivă rămîn mereu ca un principiu folositor pentru cazul cînd superficialitatea strălucitoare ajunge să fie prea îndrăzneață.

Al. PHILIPPIDE

ÎN ACEST NUMĂR

Săptămîna literară de Miron Cardaș

Poșta redacției de Fănuș Neagu și Cezar Baltag

Poeme de Nichita Stănescu

Versuri de cei mai tineri autori

Cronica unui martor ocular de Teodor Mazilu

Redactorii noștri despre: 1 „Reconstituirea" 2 Edituri

I.Heliade Rădulescu de Leonid Dimov

avant-premieră editorială

A. E. BACONSKY

„Meridiane"

Articole și eseuri. Ediție completă. E.P.L.

ION CALOVIA

„Eu și mitologia"

Versuri. Ed. tineretului

LEONIDA PLĂMĂDEALĂ

„Trei ceasuri în iad"

Roman. Debut editorial. Ed. „Mihai Eminescu".

MIHAI NENOIU

„Preludiu la unison"

Versuri. Volum de debut. Ed. „Mihai Eminescu".

SCRIITORII CARE AU CARȚI ÎN CURS DE APARIȚIE SÎNT INVITAȚI SĂ ANUNȚE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, INSOȚITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNȚATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALA.

SĂPTĂMÎNA LITERARĂ

de Miron Cardaș

george em. marica

FOAIE PENTRU MINTE, INIMĂ ȘI LITERATURĂ

În condițiile acumulării uriașe de materiale, „fișarea" unei culturi devine singura posibilitate reală de a parcurge integral și, în acest sens, lipsa unor instrumente elementare de studiu și cercetare e resimțită azi la toate nivelele și, poate, mai acut ca niciodată. Dar în ciuda eforturilor făcute de instituții și persoane particulare, caracterul întîmplător, sporadic și parțial al lucrărilor de acest fel e încă evident și o spunem fără intenția de a minimaliza realizările de pînă acum. Ca o dovadă de respect. Nu-i, însă, mai puțin adevărat că tratamentul ingrat aplicat (de critici, îndeosebi) „omului de bibliotecă" n-a fost de fel stimulator, am zice, chiar, descurajant. Taxată drept „buchiseală", activitatea acestor oameni indispensabili unei culturi a constituit în atîtea rînduri obiectul deriziunii unora sau altora încît, a mai putea face abstracție de asemenea opinii, ni se pare o încercare dintre cele mai temerare. Și, dacă activitatea — „omului de bibliotecă" e susceptibilă acum de ineficiență, aceasta se explică, pe de o parte prin regimul discriminatoriu de prejudecăți la care a fost supusă, pe de altă parte prin faptul că, în general, cercetătorul a fost rău solicitat.

Potrivit unei prejudecăți curente, „omul de bibliotecă" (și riscăm aici o analogie) se află într-o situație asemănătoare cu cea a autorului de dicționare (furnizor de „instrumente") care, dacă nu este ignorat cu totul, apoi nici nu se bucură de prestigiul traducătorului. Și cum „lipsa de prestigiu" poate incita orgoliile, nu sînt puține cărțile „demonstrative" ale unor cercetători „ultragiați". Nu interesează acum reușita ori nereușita acestor cărți, ci consecința unei asemenea prejudecăți: abaterea „omului de bibliotecă" de la principala sa activitate — cercetarea.

Există, de asemenea, ideea că munca cercetătorilor poate fi încredințată oricărui diletant sau, în orice caz, că, pentru a o aduce la îndeplinire, nu este nevoie de talent. Poate ca „talentul" să nu fie, într-adevăr indispensabil dar vocația, pasiunea, informația exhaustivă, în sfîrșit, experiența nu vedem cum ar putea lipsi. Să luăm, de pildă, o activitate aparent simplă precum bibliografierea. Redusă la exigențele unui banal sumar, ea poate fi făcută de nu importă cine. În realitate, însă, activitatea aceasta e mult mai complexă presupunînd, printre altele, și o serie de operații adiacente: identificarea textelor nesemnate, sau semnate cu pseudonime, identificarea retipăririlor, semnalarea ediațiilor, corectarea unor inadvertențe tipografice (în cazul unui periodic, să zicem — paginație greșită, numere duble, schimbarea titlului) etc., etc.

Potrivit unei alte prejudecăți, „omul de bibliotecă" ar fi doar umbra, „negrul" criticului sau al istoricului literar muncind din răsputeri pentru acesta în schimbul unor satisfacții minime și trecătoare. Cititorul obișnuit, care, informîndu-se, nu are alt scop decît instruirea, este astfel total ignorat și faptul pare cu atît mai ciudat, cu cît tocmai acest cititor simte cel mai mult lipsa unor asemenea lucrări. Unde poate găsi elevul, profesorul, studentul, redactorul, editorul o informație despre un autor sau un periodic necunoscute lui? Întrebarea pare absurdă cîtă vreme există istoriile literaturii, bibliotecile, enciclopedia. Să nu ignorăm însă măcar factorul timp și să nu uităm că acestui cititor „nespecializat" îi trebuiesc lucrări de informație cît mai clare, mai concise și, în același timp, cît mai dense care să-i permită o informare pe cît de serioasă, pe atît de rapidă. Ne gîndim, de pildă, la lucrări gen dicționare (un dicționar de autori! un dicționar de periodice!) ori la diferite tipuri de bibliografii. Cum, din cele spuse mai sus, cineva ar putea crede că pledăm pentru însușirea unei culturi în „pilule", superficială și lipsită de conținut, vom spune că rostul unor asemenea lucrări ar fi, pe de o parte de a asigura o informare rapidă și eficientă, pe de altă parte de a familiariza un public cît mai larg cu date semnificative în istoria culturii noastre. Căci, dacă nu putem pretinde de la un elev din clasa a VII-a, de pildă, să ne enumere lucrările lui Titu Maiorescu, nici nu putem aștepta să ajungă în clasa a X-a pentru a ști că acesta e critic și nu... actor de film.

Dar, revenind la condiția „omului de bibliotecă", a cercetătorului întotdeauna „umbrit" de critic ori istoric literar, să spunem că, dintre toate prejudecățile, aceasta ni se pare cea mai primejdioasă întrucît tinde să discrediteze o activitate dintre cele mai oneste și de a cărei utilitate, azi, nu se mai poate îndoi, credem, nimeni. Mai mult, ea este cerută cu insistență ca fiind de-acum indispensabilă.

Într-un articol redacțional apărut anul trecut, revista **Luceafărul**, pledînd cauza bibliografiilor, semnala cîteva realizări recente în acest domeniu precum volumul I din **Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc** (în redacția lui Adrian Fochi), **Bibliografia analitică a periodicelor românești** (1790—1850) întocmită de N. Lupu, Camariano și Ov. Papadima, catalogul manuscriselor slave aflate în biblioteca Academiei întocmit de P. P. Panaitescu. Pe linia acestor lucrări de o importanță indiscutabilă se înscrie și cartea lui George Em. Marica, **Foaie pentru minte, inimă și literatură.** Cunoscut mai ales din tratatul Academiei **(Istoria literaturii romîne vol. II)**, unde semnează capitolul despre George Barițiu, G. Em. Marica se impune atenției cu această lucrare, dacă nu unică, cel puțin rară în cercetarea românească de pînă acum. Alcătuită din două părți, cartea cuprinde o analiză integrală a cunoscutului periodic transilvan, cea mai completă din cîte avem. Prima parte este afectată cercetării monografice; partea a doua cuprinde bibliografia analitică a **Foii** urmată de **Anexă** și **Indici.** Exceptînd primele trei capitole **(Preliminarii, Programe și orientări, Colaboratorii Foii)** studiul monografic și bibliografia analitică urmează aceeași schemă **(Generalități, Filozofie, Psihologie, Morală, Probleme social-politice** etc., etc.), asigurîndu-se astfel consultarea lor concomitentă. Întocmit cu mult discernămînt, studiul monografic are rostul de a puncta anumite părți ale bibliografiei și, totodată, de a oferi o privire generală care să fixeze publicația atît în ansamblul ei cît și în ansamblul publicațiilor ardelene care au precedat-o ori i-au urmat. În acest sens, se subliniază mai ales programul și orientarea **Foii** (cu schimbările survenite de la o etapă la alta) precum și conținutul ei. În ce privește capitolul **Conținutul Foii,** trebuie spus că, deși urmează îndeaproape bibliografia analitică, nu se suprapune nici un moment acesteia, sensul ei fiind pronunțat sintetic și conclusiv.

Firește, partea cea mai interesantă și, totodată, cea mai valoroasă în economia cărții este bibliografia propriu-zisă, întocmită cu o minuție și un simț al răspunderii peste care nu putem trece cu vederea. Din cele 3 805 poziții, cîte înregistrează bibliografia, aproape nici una nu apare fără un comentariu, o apreciere, o explicație cît de succintă a autorului, de natură să însuflețească ceea ce ar fi putut fi o înșiruire de titluri și nume, inexpresive ca cifrele unei coloane.

O bună parte a materialelor cuprinde indicația „reprodus în" ori „reprodus din", dovedind eforturile autorului de a preîntîmpina confuzii și, în același timp, de a demonstra procesul atît de intens al circulației valorilor spirituale între provinciile românești.

În cazul traducerilor, se semnalează nu numai autorul traducerii dar și pasajul tradus („fragmente din începutul cîntului I și II", „actul IV, scena 2", „capitolele al X-lea și al XXII-lea" etc.), dacă e însoțit sau nu de note, introducere, dacă există versiuni mai vechi, dacă s-au tradus direct sau prin intermediari (care?) etc., etc.

Păstrîndu-se în limitele adnotării bibliografice care pretinde descriere iar nu comentariu critic, autorul nu e, totuși lipsit de opinie și lucrul acesta poate fi observat mai ales în capitolele afectate poeziei, prozei, folclorului: **Divanul dobitoacelor filontopicoase, filodicoase și filopatricoase** e o „satiră filologică sub formă de fabulă în proză" în timp ce o altă proză nu e decît o suită de „lamentații romantice", alta e „o lungă și greoaie exhortație morală referitoare la importanța educației", alta e „remarcabilă prin stilul ei curgător"; o poezie e „didactică cu reflexe populare" în timp ce alta conține „motive bucolice"; altă poezie conține „tînguiri religioase ieșite din nefericirea autorului" iar opt doine sînt „pline de influențe livrești" etc.

Anexa cuprinde descrierea sumară a publicației precum și data apariției tuturor numerelor (neinclusă în bibliografia analitică și, după părerea noastră, pe motive întemeiate) contribuind, alături de cei trei indici **(Autori, Nume, Periodice citate),** la completarea bibliografiei propriu-zise. Nu putem, însă, regreta absența dintr-o lucrare atît de completă (s-au semnalat chiar și eratele) a cîtorva (unuia) articole cu caracter de program pe care le-am fi dorit transcrise integral (chiar dacă nu e conform uzanțelor din cercetare) și care, credem, că și-ar fi putut găsi un loc în **Anexă.**

De o incontestabilă valoare documentară, cartea lui G. Em. Marica are și meritul de a fi inaugurat, sperăm, seria unor lucrări bibliografice de maximă însemnătate pe care le așteptăm, atît de la G. Em. Marica, cît și de la ceilalți cercetători.

d. caracostea

POEZIA TRADIȚIONALĂ ROMÂNĂ

În 1923, cînd își publica cel de-al doilea volum al **Vieții păstorești în poezia noastră populară,** Ovid Densușianu încheia spunînd, printre altele: „Ideile preconcepute trebuie lăsate la o parte și în cercetările de folclor. Apriorismul nu poate duce și aici decît la rătăciri, cum prea multe au dezorientat pe folcloriștii noștri și mai continuă să-i țină departe de interpretările juste. Nici teorii ducînd la denaturări și neîntemeiate pe o informație largă, nici numai migăleala de confruntare a variantelor, fără discernămîntul care să fixeze valoarea lor și fără perspectivele de sinteză spre care trebuie să ne îndreptăm, nu pot ajuta la lămurirea atîtor probleme în legătură cu literatura noastră populară ori la dreapta ei prețuire". Caracostea, care se simțea direct vizat, îi răspunde în anul următor în **Convorbiri** literare argumentîndu-și pe larg „migăleala". Același lucru i-l reproșează, însă, și Eugen Lovinescu atunci cînd zice despre el că e „deschizător de vaste perspective și sămănător de mari probleme rămase totdeauna fără soluție". Lăsînd la o parte importanța incontestabilă a studiului variantelor în cercetarea folclorică precum și tonul persiflant cu care i s-a adresat Lovinescu întotdeauna, să vedem dacă reproșul nu conține cumva un sîmbure de adevăr. Dar, pentru aceasta, să ne reîntoarcem la momentul apariției **Vieții păstorești...** a lui Densușianu. La data aceea, Caracostea avea în urmă aproape un deceniu de cercetări asupra **Mioriței,** materialul referitor la Moldova, Muntenia și Oltenia „stă înaintea noastră, lămurit critic și rînduit geografic" și „mă pregăteam... să dau totalizare celor stabilite pînă acum". Mai rămînea de cercetat doar o singură variantă (descoperită între timp în județul Iași) și Caracostea, deși convins că materialul despre Miorița, „e ursit să rămînă întotdeauna incomplet", nu admite să pună punct lucrării înainte de a analiza și această din urmă variantă. Iată, însă, că apare cartea lui Densușianu, conținînd cîteva aluzii la „migăleala" sa și un capitol despre Miorița. Cum, rezultatele investigărilor diferă în cîteva puncte esențiale (fenomen de transhumanță?; originea ciobanilor; motivul fundamental al baladei; sentimentul morții și al contopirii cu natura etc.), Caracostea găsește în această confruntare implicită motiv și îndemn pentru adîncirea cercetărilor sale astfel că după 1924, cînd răspunde la **Obiecțiile d-lui Densușianu,** mai adaugă „complexului" Mioriței trei materiale noi: **Miorița la armâni** (1927), **Miorița în Timoc** (1941), **Sentimentul creației și mistica morții** (1941). În anul 1956, într-o prefață-studiu, făcînd bilanțul acestei activități întinse pe aproape patru decenii, Caracostea mărturisea că **Miorița,** așa cum se prezenta în momentul acela, „este o metodă dintr-o clădire la care am gîndit și lucrat o viață, susținut necontenit de iluzia vitală că mai am nevoie numai de cîteva luni pentru a vede-o terminată". Explicîndu-și amînarea, însă, Caracostea nu se mai lasă atras de mirajul unei opere complete și apetitului pentru cercetarea fără odihnă, ambiției de a epuiza sursele și informațiile, de a cuprinde o arie cît mai largă de investigație, îi ia locul o resemnare tragică: „...ce mai aștepți, octogenarule? Nu uita că faptele nu se sfîrșesc niciodată.... Esențial este gîndul. Salvează ce mai poți salva!"

S-ar putea trage de aici concluzia pripită că reproșurile lui Lovinescu și Densușianu erau perfect îndreptățite. În realitate, ceea ce îi reproșau lui Caracostea nu era „migăleala de confruntare a variantelor", întîrzierea în amănunte, amînarea concluziilor definitive, nesoluționarea problemelor — adică, niște cusururi mai mult sau mai puțin corijabile — ci un destin; și, sub acest aspect nimic nu ar putea ilustra mai bine destinul literar al lui D. Caracostea decît propria sa operă — **Miorița.**

Talentul literar, „adică o perversitate de care „e cu totul străin" (cum ar zice iarăși Lovinescu), într-adevăr, n-a avut Caracostea dar a avut, în schimb „perversitatea" de a se înfunda în cîteva din cele mai dificile probleme ale folcloristicii, de a se pierde în hățișul a zeci și zeci de întrebări pe care altul le-ar fi ocolit cu siguranță și de a-și lăsa lectorul să fiarbă în cazanul amănuntelor și variantelor sale, în așteptarea unei concluzii. Și, cînd crezi că ai ajuns, în sfîrșit, la un capăt ești prevenit cu candoare: „În nici un punct n-am căpătat încă un răspuns definitiv. Totuși s-au desprins unele întrebări — și acestea ne vor călăuzi mai departe —, s-au conturat unele aspecte ale problemei și s-au impus unele necesități ale cercetării".

Investigările lui Caracostea sînt ca niște reacții în lanț, una o declanșează pe cealaltă, și am putea conchide, exagerînd, că lucrările sale au drept scop nu atît găsirea unor răspunsuri, cît stîrnirea unor întrebări. Carcostea avea, însă, oroare de diletantism și ambiția lui supremă a fost aceea de a cerceta folclorul în lumina „acestei forme a conștiinței care este știința". De aici poate, și inatractivitatea scrisului său, care, în lipsa talentului literar, s-ar fi putut totuși compensa prin stil. Or, scrisul lui Caracostea nu ni se pare suficient de individualizat încît să putem vorbi de un stil (nici chiar de stilul științific, cîtă vreme cercetarea se face tocmai la granița gingașă dintre știință și literatură). Dar, dacă n-are nici talent și nici stil, Caracostea posedă, în schimb, la perfecție arta „punerii în scenă" și a gradării comunicării. Astfel, studiul despre **Doina** se deschide cu etimologia cuvîntului pentru a trece apoi la „forma de viață din care s-a născut" doina — cîntecul de leagăn. La rîndul său cîntecul de leagăn este pus în legătură cu situația socială a femeii, după cum situația socială a femeii presupune sau nu aportul acestuia în nașterea și circulația folclorului etc., etc. Autorul, rareori previne, anticipează sau, dacă o face, o face afectînd nevinovăția: „...întrevedem că va trebui să urmărim viața doinei în raport cu grupurile sociale". Lectorul este, astfel, prins încetul cu încetul în plasa amănuntelor, a variantelor, a întrebărilor și, furat de gîndul că le-ar putea dezlega chiar el, îl urmează orbește pe autor. Căci, „perversitatea" supremă a autorului tocmai în aceasta stă: în a capta lectorul iluzionîndu-l cu ideea unei „colaborări", iluzie întreținută și prin adresări care, într-un fel sau altul, implică ideea de interlocutor: „Astfel la întrebarea ce este Miorița? trebuie să văd locul ei în cadrul lumii păstorești: motive, imagini, forme de poezie. Ceva mai mult: trebuie să văd și să trăiesc metaforele primitive și, îndeosebi, să scot la iveală nucleul originar"...

Frecventînd școala lui Meyer-Lübke într-un moment cînd la Viena se întretăiau sferele a trei culturi, Caracostea intuiește cu precizie „însemnătatea literaturii noastre naționale" la vremea aceea singura în măsură să deștepte „interesul cald" al străinătății: „Față de romaniști și germaniști nu puteam aduce decît prea rareori valori în stare să stea alături de splendorile literaturii culte apusene. În schimb, poezia populară a acestor popoare pălea față de poezia noastră națională". Aprecierea creației folclorice nu a degenerat însă niciodată în fetișism și e meritul lui Caracostea de a fi conservat o atitudine echilibrată, respingînd deopotrivă atît „entuziasmul colorat romantic de crainicii etnicismului", cît și dogmatismul. Această concepție realistă, implicînd totodată și actul critic, judecata de valoare, a constituit alături de studiul variantelor și interesul lor estetic preponderent, nucleul teoretic director al întregii sale activități. Preponderența interesului estetic se explică prin „energia creativă" pe care o atribuie Caracostea folclorului, după cum studiul variantelor e îndreptățit „în măsura în care o anumită modificare a tipului dobîndește o relevanță de artă".

Citabil prin însemnătatea contribuțiilor sale alături de Hașdeu și Densușianu, reprezentantul cel mai de seamă și totodată întemeietorul școlii istorico-geografice în folcloristica românească, D. Caracostea este totuși cunoscut numai unui grup restrîns de specialiști. De aceea, profitînd de prefața pertinentă și detaliată a lui Ovidiu Bîrlea ne-am permis această lectură eliberată de obligații cu intenția de a găsi argumente în favorea viabilității acestei cărți în cercuri cît mai largi de cititori.

EMIL FUGARU: Schița „Manuscris nepublicabil" a ajuns la noi destul de morfolită, pătată de sosuri, boia de ardei, untură și vin roșu. Ce trebuie să înțeleg? Că sărbătorile au fost cu belșug. Schița, după ce am răzuit cu cuțitul urmele de purcel mi s-a părut tocmai bună de aprins focul sub o tigaie cu jumări.

CORNEL PĂROȘANU: Toate injurăturile la adresa mea pentru cronica sportivă din România literară pot fi înaintate (cu mari șanse de publicare) revistei „Fotbal". Din schița „Poveste pentru oameni" citez o frază, ca să se vadă cu ce temut condei avem de-aface: „Cîndva, de mult, singurul stăpîn pe întreaga întindere era Spațiul infinit". Tot ce pot spune e: bogdaproste, doamne, că s-au schimbat lucrurile și că nu ne-am născut pe vremea aia cînd „dormea un întuneric bezuă".

C.A.M.: Nici-un fir de tutun în plicul primit de la dumneata. Cred că nu se află nimic nici prin tabachere.

ANONIMUL GRI: Ți-am răspuns încă din toamnă. Ori n-ai urmărit această rubrică, ori ai fost plecat de-acasă prin locuri unde n-ajunge nici Tribuna dar mi-te Luceafărul.

MIRCEA TABACU: „Funia" — de necitit, dacă mai obișnuiești și să mănînci peste zi. Părerea mea e că n-o să găsești un par de care s-o legi. „Căderea Bastiliei" lungă și întortochiată și cere jertfe ca s-o termini. Pentru un timp ar trebui să scrii numai momente. Nu știi încă să concentrezi un subiect și să elimini chestiunile nesemnificative.

LIVIU GORDOVA: La „Anul acesta, Waterloo" îți răspund că ți-aș fi dorit întîi un Austerliz. Dar mă rog, fiecare cu destinul lui.

MIHAELA SOȚIANU, elevă în clasa a 8-a a școlii generale 103 din București ne trimite două poezii, însoțite de un bilețel în care scrie textual: „Nu știu de asemenea dacă prezenta mea scrisoare va avea un răspuns, deoarece sînt minoră și nu fac parte din Uniunea Scriitorilor". Pentru aceste rînduri superbe îți mulțumesc și reproduc două strofe din „La tine mă gîndesc mereu".

De ce mereu gîndesc la tine
De ce îmi tulburi gîndurile
senine?
De ce-mi apari mereu în gînd?
De ce? Tu îngerul meu blînd?
. . . .
Te rog să nu-mi apari în minte
Amorul meu cel frumos și cel
cu minte
Nu-mi mai tulbura gîndirea
Căci sînt mereu cu
gîndu-aiurea...

Deci, îngeri blonzi sau bruneți, lăsați fata să-nvețe.

B. IACOB: Redacția de teatru a Studioului de televiziune susține am văzut și eu răspunsul, că lucrarea „Afișul nebunului" „e o schiță perfectă" și vă roagă „s-o așterneți pe hîrtie și s-o trimiteți acolo unde se cuvine să apară, la o revistă literară". Eu vă spun că „Afișul nebunului" este un scenariu pentru televiziune perfect și vă invit să-l trimiteți secției de teatru a Studioului de televiziune, care să-l dea urgent în producție. De unde se vede că piesa are două părți.

ION BĂDUCU: Din „Cerbul și lupii", poveste care se petrece (cu gloanțe, dinamită, bombe mici și nitroglicerină) în anul 1937, voi transcrie finalul: „În ușă apăru Rudolf care avea pistolul în mînă. Sandu încercă și el să și-l scoată din buzunar.

— Stai, strigă Rudolf. Ieșiți afară, zise el doamnelor. Cum ieșiră doamnele, un glonț și porni din țeava pistolului spre inima lui Sandu. Acesta căzu. Avea mîna în buzunarul cu pistolul.

Rudolf se apropie de el. Sandu se întinse. Mîna din buzunar se strînse și glonțul din pistolul care se afla și el în buzunar, intră în craniul lui Rudolf".

Fii sincer: nu-i așa că cei doi au murit punîndu-și piedică pe la spate?

Fănuș NEAGU

Gogu — Piatra Neamț. Ne-am epistemologizat, dragul meu, atît de bine, încît avem infinitul, colea, la degetul mic. Ah, ce bine inferăm noi, și deducem și inducem, și mai ales reducem, și cum mai extrapolăm și conexionăm, și cum știm noi ce-i aia și particularu' și generalul, întregul și partea, aparența și transparența, întîmplarea și ghinionul. Și cum știm noi că „relația dintre cauză și efect are un caracter complex" dovadă zicala: unde dai și unde crapă. Păi nu? Ei bine, cînd am ajuns să știm toate astea ca pe apă, ce mai poate fi, pentru noi, poezia, dacă nu o nimica toată, un joc de copii.

Și, uite-așa începem, degajați, cu umor, ca și cum n-am ști cît sîntem de profunzi ca, și cum nu ne-am da seama că sîntem foc de culți, ca și cum n-am fi noi acela care îl putem rezolva și pe Goethe, printr-o farsă foarte „intelectuală", ca și cum n-am fi în stare să desființăm jumătate din pînzele Luvrului printr-un sfîrc de „proverb" de mahala. Cu cît vom fi mai „naturali", cu cît ne vom apropia mai „fără mofturi", să zicem, de Kant, cu un familiar „a, bine că veni vorba", cu atît mai flatat va fi cititorul care de abia așteaptă să afle, din gura noastră isteață, că, domnul Kant era și el acolo, un om ca toți oamenii, deștept, nimic de zis, dar cam neajutorat. Într-un cuvînt, facem filosofie, Gogule.

Începem hîtru: **„Am citit undeva/ Că veșnice pe lume/ Sînt doar cîteva, lucruri: / Materia/ Spațiul/ Timpul/ și Mișcarea".** Continuăm naiv: **„Mi-a venit atunci în gînd/ O întrebare/ De ce nu sînt cu/ Materia?"** Apoi lovitură de teatru: **„Și răspunsul m-a întrebat/ Surprinzător:/ Dar oare nu sînt?/ Cum aș putea altfel trăi/ vedea/ și auzi/ Cum aș putea fi „eu"/ Dacă n-aș fi materie?"** Impecabil, dragul meu, cu o asemenea logică vei ajunge departe. **„M-am întrebat apoi: „De ce nu sînt eu spațiul?/ Și răspunsul m-a convins/ că eu sînt și spațiul/ căci unde altfel ar putea locui/ materia care sînt eu/ Dacă nu în spațiu?"** Era la mintea cocoșului, după cum vezi, dar noi, muritorii de rînd nu ne dădeam seama. **„Cînd a venit rîndul/ Timpului/** (presimțeam eu, de mult, că n-o să ne scape ușor nici timpul) **Răspunsul a ajuns înaintea întrebării/ Da, eu sînt și Timpul".** Apoi **„Sînt singur acum/ ca și mișcarea sînt tot eu/ Rostogolirea/ Bulgărelui meu de materie/ în spațiu și timp/ nu este oare mișcarea însăși?"** Este, Gogule, este. În fine, după ce mai constată că toți oamenii sînt alcătuiți la fel, corespondentul nostru ne aplică, cu teribila sa măciucă filozofică, lovitura de grație: **„De ce atunci/ Mulți/ foarte mulți oameni/ Bulgări de materie/ care se mișcă în timp și spațiu/ se plîng că nu au destul timp/ Și nici destul spațiu/ De ce?"**

Rămînem „bouche bée", fără aer suspendați definitiv de această întrebare din care nu putem ieși. Gogule, ne-ai înfundat. De ce nu scrii și romane istorice? Atîta filozofie nu poate încăpea într-un singur secol.

Cezar BALTAG

POEME de NICHITA STĂNESCU

Schimbarea la față

Nu uitați : acum nu mi-e foame,
nu mi-e sete.
Punctul meu de vedere e punctul pietrei.
Nu sunt obosit, nu, nu sunt obosit
și nici nu mi-e sete
și nici n-am de gînd să stau tolănit
pe timpanul vreunui crocodil.

Merg ca și cum aș sta,
și deși sunt sătul de aer, respir.
Nu, nu uitați : nu mi-e foame și
nu mi-e sete,
după cum nu mai sunt tînăr
dar nici bătrîn nu sunt.

Boarea suavă a dimineții
o pot strînge de suava beregată
fără să fac vreun efort prea mare
și pot să dau și cu piciorul
în riul subțire și firav
și fără pești în el.
În riul cu nimic mai presus
decît o coadă de cîine.

Dacă hotărăsc să fac ceva, fac.
Am cheltuit atîtea zile
încît o zi în plus risipă
Nici măcar nu mă face mai sărac.

Nici dorința de a supraviețui
Nu mă face să respir mai des,
Nici moartea nu mi se mai pare
atît de măreață.

E bun sistemul acesta planetar,
dar nu mai mult decît atît.
E luminos soarele acesta.
Luminos. Nu orbitor, nu orbitor.

Dacă n-ar mai răsări mîine dimineață
ar fi o mare pierdere.
Dar nu mai mult decît o mare pierdere.

Aș putea să biciuiesc lucrurile dar n-o fac.
Nu pentru că n-aș crede că lucrurile
n-ar simți durerea,
ci pentru că mi-aș uza inutil biciul

Nu scot limba la tine
Ca să nu crezi că vreau să te gust.
Îți vorbesc numai.
E un fel de a scoate limba pe jumătate.

Dacă mă înțelegi ; bine.
Azi cît timp mă înțelegi voi fi bucuros.
Chiar fericit.
Dar numai azi.

Dacă nu înțelegi nimic, voi fi trist
iar către sfîrșitul serii, — melancolic.
Dar nu mai departe de această seară,
pentru că la miezul nopții
vine îngerul.

El îmi va spune :
— Am venit să te schimb !
— Schimbă-mă, am să-i spun.
Și el, mă va schimba.

După aceea eu mă voi duce la cal
și îi voi spune :
— Calule, am venit să te schimb,
— I-ha, îmi va răspunde el,
iar eu n-am să înțeleg dacă trebuie
să-l schimb
sau dacă el vrea să-l schimb.

Și n-am să înțeleg dacă eu sunt pentru el
ceea ce este îngerul pentru mine.
— Am venit să te schimb, calule.
— I-ha, i-ha, îmi răspunde calul.

Poetul ca și soldatul

Poetul ca și soldatul
nu are viață personală.
Viața lui personală este prat
și pulbere.

El ridică în cleștii circumvoluțiunilor lui
sentimentele furnicii
și le apropie, le apropie de ochi
pînă cînd le face una cu propriul său ochi

El își pune urechea pe burta cîinelui flămînd
și îi miroase cu nasul lui botul întredeschis
pînă cînd nasul lui și botul cîinelui
sînt totuna.

Pe căldurile groaznice
el își face vînt cu aripile păsărilor
pe care tot el le sperie ca să le facă să zboare

Să nu-l credeți pe poet cînd plînge.
Niciodată lacrima lui nu e lacrima lui.
El a stors lucrurile de lacrimi.
El plînge cu lacrima lucrurilor

Poetul e ca și timpul.
Mai repede sau mai încet,
mai mincinos sau mai adevărat.

Feriți-vă să-i spuneți ceva poetului.
Mai ales feriți-vă să-i spuneți un lucru adevărat.
Dar și mai și, feriți-vă să-i spuneți un lucru simțit
Imediat el o să spună că el l-a zis,
și o să-l spună într-așa fel
încît și voi o să ziceți că într-adevăr
el l-a zis.

Dar mai ales vă conjur,
nu puneți mîna pe poet !
Nu, nu puneți niciodată mîna pe poet !

...Decît numai atunci cînd mîna voastră
este subțire ca raza
și numai așa mîna voastră, ar putea
să treacă prin el.

Altfel ea nu va trece prin el,
și degetele voastre vor rămîne pe el,
și tot el va fi acela care se va lăuda
că are mai multe degete decît voi.
Și voi veți fi obligați să spuneți că da,
că într-adevăr el are mai multe degete...

Dar e mai bine, dacă-mi dați crezare,
cel mai bine ar fi să nu puneți
niciodată mîna pe poet.

...Și nici nu merită să puneți mîna pe el...
Poetul ca și soldatul
nu are viață personală.

Feding

Ah, cît de fericiți am fost noi doi,
ba nu, noi niciodată n-am fost fericiți,
dar vino tu, dansează-mi peste mîini,
dansează-mi peste pălmile pe care ți le ții
întinse !

Cal potcovit, să-mi rupi falangele...
îmi rupi falangele
cal potcovit !

Dar cine alta se azvîrle-n sus
ca jetul cel de apă al fîntînii ?
Și ruginești, o, ruginești...

Tu ai putea să frîngi din zbor
chiar vulturul...
și nu te saturi, nu te saturi,
ți-e gura roșie de pene
de-nsîngerate pene.
Tu nu te saturi, nu !

Mai bine dormi pe umărul meu drept
copil suav și obosit.
Ah, dinții tăi de șobolan flămînd
rupînd clavicula acestei ore...

Du-te, stinge-te, șterge-te !
Sau mai bine vino, lasă-mă
să-ți ling eu lacrima...

Otrava lacrimii obiectă, mincinoasă
atît de sinceră...
Ah, cît de fericiți am fost noi doi,...
ba nu, noi niciodată n-am fost fericiți.

Frica

Eu aș putea s-o omor
cu o singură lovitură
Ea rîde spre mine,
ea surîde
Ea ridică spre ochii mei
ochii ei strălucitori
Ea întinde mîna spre mine,
ea scutură surîzînd, rîzînd
pletele negre.
Dar eu, aș putea s-o omor
cu o singură lovitură.
Acum, ea începe să spună cuvinte
suave, naive, de joc.
Se uită curioasă la mine,
se încruntă o clipă
și iarăși
surîde, rîde.
Se uită în ochii mei,
cu ochii ei lucitori
în timp ce eu o contemplu
și aș putea s-o omor
cu o singură lovitură.

Biografii lirice

Sfera iubirii

Poezia lui Gheorghe Tomozei, așa cum ni se dezvăluie ea în cărțile publicate pînă acum de autor, nu izvorăște, în primul rînd, dintr-un arhetip estetic imuabil și recognoscibil prin ostentația revenirii sale pe treptele unei deveniri ascendente în timp (și cînd spunem devenire indicăm, ipso facto, o evoluție și un progres al formelor și mijloacelor de expresie lirică), ci, mai curînd, și de această dată cu puterea evidenței, ea ni se relevă ca exponentul verbal al unei tensiuni existențiale cu măsura și norma în sentimentul tandru al autocontemplării și comunicării. Trebuie, așadar, să analizăm modul în care o structură profund etică se angajează în demersul, pînă la un anumit punct riscant, oricum dificil, incomod, de a se restructura estetic, de a-și găsi (adică de a-și căuta) o echivalență în sfera interesantului ; cu alte cuvinte, de a vedea metamorfoza categoriilor, într-un fel absolute și responsabile ale moralei, în categoriile, altfel relative și gratuite, ale artei.

Fără îndoială că procesul de transfer al unui stadiu de experiență și gîndire umană în altul — în cazul nostru de la cel etic la cel estetic — se realizează într-o diversitate infinită de forme, dar regula unificatoare a acestora s-ar putea aproxima în capacitatea de a nu ni-l face transmisibil ca pe o operație premeditată, un mijloc în slujba unui scop exterior sieși, de a nu ni-l reprezenta ca pe o mișcare a două realități distincte pornite întru destrucție reciprocă. Arta poetului constă în chiar a face insezisabilă metamorfoza, și ceea ce ni se oferă, ca dat estetic, să nu mai constituie în fapt un proces, ci o stare naturală a lucrurilor, ca și cum ele nici nu și-ar fi dorit să fie altădată altceva decît sînt. Punerea în paranteză a mișcării, altfel recunoscută la nivelul contingentului, va determina impunerea cu necesitate a repaosului, a structurilor formale, esențiale în mirajul supraviețuirii latent în opera de artă.

Volumul **Suav anapoda**, apărut la E.L. în decembrie 1969, ne relevă în ceea ce are mai rezistent din punct de vedere estetic, și chiar în fragmentele sale mai friabile, o structură etică unitară, deschisă spre lume cu o anumită înțelegere tandră, în sensul înalt că poetul trebuie să fie vulnerabil, să se lase devorat de lume pentru ca aceasta să se sfințească cu trupul și sîngele său : „Răstorni clepsidra, dezbini totemele, / ți-adaugi cărnii oase de demiurgi. / Dar sînt totuna, tîrziul și devremele / cînd de pe chipul lucrurilor curgi, // cînd pielea lucrurilor te respinge, / cînd lucrurile nu te mai devoră..." **(Chiromanție)**. Se observă imediat, din poezia citată, că tratarea ideii jertfei de sine este tot ceea ce poate fi mai departe de tonul patetic, fabulos în care și-ar fi acordat vocea un alt poet. Și facem această remarcă aici, întrucît ea se va dovedi valabilă mai peste tot în ultima carte a lui Gheorghe Tomozei.

Într-adevăr, elanurile tandre ale poetului, dăruirea de sine și înțelegerea pentru micile și marile suferințe ori bucurii umane, nu merg pînă la ultima lor consecință, nu-și dizolvă obiectul în explozii haotice, iraționale ci, conștiente parcă de riscurile unei posibile zădărnicii, se autocenzurează, se retrag la sine, încît, dacă ar trebui să formulăm și altfel acest fenomen, am spune că modul liric al lui Gheorghe Tomozei are și lacrima, dar și sarea lacrimei. Nu este cazul să credem însă că am avea în vedere ceea ce se numește în genere poezie demitizantă, antipoezie ș.a.m.d., formule destul de frivole pentru a mai putea acoperi un vid liric destul de grav, ci o anumită împăcare a contradicțiilor prin surdinizarea interacțiunii, prin evitarea întîlnirii lor violente, astfel încît ele par mai curînd părți ale unui întreg dispuse să se reintîlnească după ce și-au ispășit greșeala de a se fi despărțit cîndva. În această ipoteză amestecul de tandrețe și ironie, de pasiune și renunțare senină, nu mai pare o bizarerie întreținută artificial de o imaginație drogată, ci ordinea naturală, aproape duioasă a lucrurilor, ordine căreia poetul i se supune, am zice, cu modestie, dacă, pe de altă parte, condiția sa nu ar fi patronată de un orgoliu infinit.

Universul lui Gheorghe Tomozei, și suav (prin fidelitatea față de legea morală căreia i se supune), și anapoda (prin reculul estetic al acestei legi) se circumscrie, pe coordonatele sale esențiale, în sfera iubirii, înțelegînd prin iubire nu numai transa care domină cuplul erotic, ci mai curînd prelungirile ei în alte zone, capacitatea de transfigurare a lumii după criteriul unei alte armonii. O anumită atmosferă de basm în filigran, evocată pe jumătate în serios și pe jumătate în glumă, unde cu o mînă se dă și cu cealaltă se ia tocmai pentru a se desăvîrși gratuitatea gestului, nu a semnificației, și apoi a semnificației, nu a gestului, ne aduce aminte de jocurile copilăriei. Iată un peisaj : „Au venit țiganii / să cositorească pădurea / și-n urma lor / stejarii și iepurii și septemvrie / par de argint. / Acum sînt departe, freacă apa fîntînilor / și țițele femeilor, / risipitori : / cu arama dintr-o turlă / abia de spoiesc un inel / cît firul de iarbă. /"

Iată acum și o relatare pe ton neutru, aproape distant, a mereu reînnoitei minuni funerare care-l găsește pe om la fel de nepregătit, deși ea se repetă dintotdeauna : „Într-un crăciun al copilăriei, doctorul venise prin ninsoare, / cu trusa sub braț și cu un pachet mic, alb, în care erau cîteva / plăci de gramofon, plăci „Columbia", cu etichetă portocalie / și cu cățel. Le-am ascultat pînă seara tîrziu, în noaptea plină / cu brazi, apoi doctorul a adormit, ostenit, în fotoliul lui de sub / lampa cu abajur de piele. Au oprit gramofonul, brusc și placa / s-a zgîriat, în vreme ce doctorul continua să doarmă, netulburat. / L-au înmormîntat cîteva zile mai tîrziu și la cimitir au vorbit / profesorii liceului provincial și primarul, apoi s-au întors / prin zloată și au urcat în pod pilnia gramofonului, și plăcile / negre. Arareori, după patruzeci de ani, ei coboară dintre grinzile / afumate placa veche, ciobită (asemeni clopotului dintr-un vers, clopot ciocnit) și ascultă. Melodia le e, și azi / necunoscută. Mobilele sînt altele. A dispărut și lampa cu abajur de / piele și chiar amintirea doctorului se înnegrește, în fotografii. / Ei așteaptă de fapt ca acul subțire să se oprească acolo unde, / zgîriată, placa are un șanț lucios săpat printre liniile ulelos — / șerpuitoare. Retrăiesc sărbători din copilărie, culori și sunete / duse (clinchetul paharelor, zgomotele bucătăriei, vibrația sone- / riei cu șnur verde) ascultă fixat, ciudatul semn al morții. Și / se cutremură" **(Amintire)**. Acest ton de relatare aproape indiferentă se umple, odată cu finalul, de o căldură neașteptată, căci el aparține aceleiași tehnici a confesiunii și disimulării, dar inversată e numai ordinea dispunerii lor în pagină, în fluxul temporal. Simplitatea descrierii acestui peisaj de bazar al copilăriei, încărcat de obiecte și ființe concrete, reale, dar ca și anodine prin lipsa lor de spectaculos, de prevestire a unei grandioase întîmplări, umilința de inventar a narațiunii (o jucărie este, un om nu este) generează o emoție specifică adevăratei poezii.

Acest gen de falsă narațiune care rezultă din succesiunea aparent amănuntul și esențialul cu același criteriu axiologic, cu aceeași privire de copil, îl întîlnim adesea între coperțile volumului de față. El indică, fără îndoială, o modalitate predilectă pentru talentul lui Gheorghe Tomozei și vom mai exemplifica acest lucru cu frumoasa poezie **Suav anapoda** cu care se încheie cartea : „Urcă în fiecare noapte la mine, la etaj, / vînătorul cu calul lui. Sună, destup odaia, îi așez în fotolii / și scot rachiul. Calul ronțăie capodopere și bea / discuri de patefon. Discutăm despre vreme. Mi se / prezintă vietățile împușcate : o căprioară, un urs, un mistreț, / zvîrlim totul pe plită și-apoi motăim. Calul / își pilește potcoavele, cască, apoi vînătorul zice : / Ți-am adus și niște mesteceni, un pîriu și / ceva lună / dar nu cea mai bună bucată că / stătea să plouă. / Mușe din lună, / așez pîriul în scrin apoi mai torn rachiu, pun Aznavour / și stăm, picior peste picior pînă se frige mistrețul. / Apare în prag, da' nu ne place, nu-i fript de-ajuns, /el bombăne și sare la loc, pe plită. Bag un ceas / chefere pe foc (cu pendula frig ursul iar cu / ceasul brățară al iubitei, inima căprioarei.) / E cald, e noapte, e cafea și cînd întorc Aznavour, / calul mănîncă discul ca pe o foaie de salată / Mai fumăm un mestecăcăn, rupem o ciosvîrtă de mistreț / (Sînt bun ? Întreabă. Bunule, îi spunem, să-l bucurăm / și pe el), apoi vorbim de amor, cu arăt o poză : / marea în haine de duminică, el un bilet de loterie, iar / calul, poza lui Cassiu Clay, la doi ani, pe blană. / Ne dăștrăm grozav, ne facem comozi / (ne-am scos potcoavele de la manșete) și cînd ei pleacă / rămîn îngrozitor de trist. Sparg, ordonat, paharele, alung / moartea din rănile vietăților și, de la geam, / îi văd pe prietenii mei suiți pe tramvai. Noaptea fantastică / se șterge și ea din pereți, și caut somnul / cu ochii podiditi de frunze și păsări..."

Dan LAURENȚIU

Grup activ de TESHIGAHABA

Despre iluzia „vieții interioare"

Jurnalul unui martor ocular

Auzim foarte des cuvinte pline de laudă despre „viața interioară' a unuia sau a altuia. Există chiar o expresie aproape tehnicistă care sintetizează fenomenul „E un om frumos mobilat interior".

N-am înțeles niciodată cam în ce-ar consta „mobilarea asta interioară" — această adevărată bursă a sensibilității, unul foarte mobilat, altul mai puțin „mobilat". În orice caz individul cu pricina apare ca un om care nu și-a irosit degeaba timpul, care a reușit să acumuleze o serie de calități intelectuale, etice și spirituale. „Viața interioară" e folosită cu abilitate în societate, căci, individul — conștient de valoarea celor acumulate, nu se va sfii să-și impună punctul de vedere, să ceară satisfacție pe măsura calităților înmagazinate. Ei cer o funcție pe măsura capacității lor, o dragoste pe măsura sensibilității lor — și, de cîte ori nu le primesc, se simt frustrate. Dar nici frustrarea n-o lasă să se irosească în van, au grijă să se îmbogățească și cu ea.

Viața e una singură și împărțirea vieții în două — într-una superficială, cea de fiecare zi, și într-una „interioară" de zile mari e desigur o contradicție dar și-o vicienie. Dar — culmea ironiei — tocmai „vieții interioare' îi revine partea cea mai ingrată — zona spirituală e zona prin care individul acționează pentru a stăpîni zona materială. Cînd individul va dori să cucerească o femeie el va scoate reflex la iveală „partea lui elevată" sau cum spun artiștii „tot ce e mai bun" — odată cucerirea terminată el își va retrage „capitalul sufletesc". Adeseori „cu tot ce e mai bun" se obține „tot ce e mai rău". Gingașa și misterioasa „viață interioară' e folosită ca o presiune asupra lumii exterioare de la care individul are întotdeauna ceva de revendicat. „Viața interioară" ar fi o garanție că merită ceea ce cere.

Există desigur prejudecata după care „viața interioară" ar fi o aglomerare de calități morale, de probleme, angoase, aspirații, citate din Kant, așteptare a unei mari iubiri și muze explorate cu disperare. În acest caz oamenii devin robii propriei lor vieți interioare — trăiesc într-un raport de subordonare, devin slugi docile ale acestei vanități stupide, slugăresc din greu la „îmbogățirea" lor sufletească. Sub presiunea vieții exterioare, „viața interioară" devine din ce în ce mai mofturoasă și mai ambițioasă — bietul om de-abia mai izbutește să țină pasul. „Viața interioară" ajunge să-l exploateze ; el trebuie s-o alimenteze, s-o justifice și s-o amplifice. „Viața interioară" devine un obiect de lux. De aici drama. El se teme de starea sensibilității lui, cum se tem femeile de la o anumită vîrstă de pierderea siluetei sau apariția ridurilor cu alte cuvinte vrea să se mențină „în formă". El vrea să fie veșnic proaspăt, veșnic neliniștit, veșnic dornic de mari întrebări metafizice. El nu se mai ocupă de el — ci de viața lui interioară — care devine cu timpul o realitate independentă cu care are numai relații de afaceri. Viața interioară îi este cu desăvîrșire străină, de aceea oamenii care au obiceiul să se spovedească mint tocmai atunci de îngheață apele. Ei apelează la viața interioară numai cînd viața exterioară i-a adus într-o stare de criză, vor să găsească acolo o posibilitate de a o scoate la capăt. „Viața interioară" apare deci ca un capital pentru vremuri grele — o rezervă foarte sigură. Asemenea oameni trăiesc și iluzia progresului, cred că fiecare experiență le adaugă ceva — ei prelucrează aceste experiențe le preschimbă în idei, le șlefuiesc, le cataloghează și le aruncă apoi în seiful vieții interioare spre păstrare sau eventuală folosire în viitorul apropiat.

Cineva e convins că nu știe care carte „l-a îmbogățit spiritual", că în urma unei călătorii la Paris a devenit mai subtil, că o escapadă erotică l-a făcut mai sceptic, mobila interioară a devenit astfel ceva mai elegantă și mai variată. El accepta și suferința uneori, fiindcă are convingerea că, drept compensație „s-a îmbogățit". Acumularea de orice fel naște sentimentul proprietății, individul e mîndru de sensibilitatea lui așa cum altul e mîndru de automobilul lui. De aici încep inevitabile griji de proprietar, cînd scade sensibilitatea, cînd crește peste măsură.

Nu știu ce-i cu mine, de la o vreme am devenit foarte sensibil... Viața interioară — devine un domeniu, un teritoriu care trebuie mereu mărită. Există și aici — ca în toate dramele proprietății, — drama de a nu rămîne în urmă, drama de a nu apare altul mai subtil și mai dramatic decît tine. Se exercită și aici legile aspre ale concurenței.

— Nu discută ca Y.F., un individ marcant. Se află departe de marile probleme ale existenței...

Sau

— Ia te uită la el ? De cînd îl preocupă pe Y problema morții ?

Nemulțumit, veșnic nemulțumit, el caută să achiziționeze dilemele altora, să le incorporeze propriei existențe, cu atît firesc încît nu mai știe care sînt problemele lui și care sînt problemele vecinului.

Acumulate cu disperare, calitățile — reale cîndva — se degradează din cauza nefolosirii lor. El are în depozit, „idei generoase" dar el este în realitate meschin și stupid. El are în rezervă multe idei inteligente — dar el este în realitate mărginit, fiindcă inteligența e miracolul permanent în faza vieții nu totalul unor idei rezonabile sau geniale. O idee — odată înmagazinată — se degradează, devine o piedică în calea realității.

De la o anumită vreme, asemenea indivizi nici nu mai trăiesc. Cînd le-a ajuns cuțitul la os își devoră propria lor viață interioară Trăiesc din amintiri, din orgolii, din prejudecăți, din tot ce au adunat într-o viață de om. Și cu cît e dovorată mai aprig, cu atît viața interioară crește, se extinde și îngroapă de viu individul în propriile lui idei și în propriile lui aspirații reale sau ipocrite.

Teodor MAZILU

GEORGE ALBOIU

Plîngerea luptătorului

Adăpostit sînt în carapacea de piatră
nici fiarele cerului nu-și pot înfige
colții divini în carnea mea ascunsă
dar muritorii, dar muritorii...
În fiecare noapte
peste armura veche
îmi crește alta tot de piatră
nimic din trupul meu
să nu rămînă afară.
Peste atîta piatră cîtă port
se poate prăbuși și-un astru
scăpat din ghiara unui șoim
prin ceruri adormit.
Dar sînt așa de grele armurile
iată acum nu mai pot merge.
Nenorocitul de mine,
dă-mi doamne, un călcîi vulnerabil
să fiu ușor să pot fugi prin lume
căci într-o seară mi se va face sete
și cum voi mai ajunge
pînă la mare, pînă la mare

Turnire

De la-nceputul lumii am pornit
să ne batem prin cetate
în marele turnir
în galop ai fîșnit cu sulița-ntinsă
din partea cealaltă a cetății
în galop am fîșnit cu sulița-ntinsă.
Au putrezit sub noi spre seară caii
și n-au mai putut să alerge
ne-au putrezit pînă la brîu picioarele
și n-am mai ajuns
unul în fața celuilalt.
Numai sulițele noastre azvîrlite
într-un tîrziu au ajuns
izbindu-se în miezul orașului.
Una pe alta s-au străpuns
clădind o cruce.
A cui e crucea se-ntreabă de-atunci
oamenii trecînd prin imperiu.
Noi amîndoi sîntem departe
și nu putem ajunge doar privim
spre cruce-nspăimîntați
și nu știm care dintre noi e mort.

Afară numai pentru tine ninge

Ea a venit la mine știam că afară ninge
gura ei era spuzită de spaimă
„Ninge cu paznici în oraș mi-a spus
ninge prin pomi și peste case
troiene mari la marginea orașului...
„Nu-ți fie frică i-am răspuns
pentru urmele celor ce vor intra ninge
pentru tălpile celor ce vor ieși.
„Dar în oraș nu mai e nimeni
în oraș sînt numai paznici
se păzesc unii pe alții
umblă-n ger imaculați
prin zăpadă, printre pietre
și nu lasă urme pentru că ei
sînt la fel de albi ca ninsoarea"
„Nu tremura e noapte și ți se pare
că nu mai e nimeni și doar paznici
mai tresar la colțuri de stradă
fiecare pe el însuși păzindu-se.
Ninsoarea îi acoperă încît pare că ninge
cu paznici în oraș.
Nu tremura, nimeni nu te poate atinge
pentru că eu sînt paznicul tău
și afară numai pentru tine ninge.

O așteptare mare

Au cine-s cei ce trec prin orașul negru
asfințitule atotputernic nici tu
nu le-ai putea da ce nu au ?
Cîtă cruzime în mîna lor dreaptă
cînd se închină la răscruci
o, ce străini sînt și ne privesc
ca de pe altă lume.
Ei vin de undeva de pe cîmpie
în fiecare seară muți
Cu tălpi întunecate trec pe străzi
Și pier prin partea cealălaltă a orașului
în ochii lor o așteptare mare
în loc de lacrimi se prelinge.
Au străbătut neantul
n-au unde locui și vor să se-odihnească
știu că murim și că-ntr-o seară
vor găsi orașul gol ?

E muezinul

Dulce e seara în Imperiul de Piatră
femeia din turn se apleacă
cu toată carnea asupa orașului
dansează țîțele ei în asfințit.
O, Doamne bolnav acum mai sînt
e muezinul și de acolo curge
cîntecul lui altfel cum
îngenuncherea aceasta pe toate străzile
cu frunțile pe lespezi
altfel cum evlavia mea
și alături hohotul răzvrătitului
și mai ales dulce
seara în Imperiul de Piatră...

(Din ciclul de poeme „Imperiul de Piatră")

fuga

de Richard Regwald

Cam pe la al treilea ceas din noapte, cînd mesenii biruiți de băutură se răsfirau pîlcuri, pîlcuri prin curtea fermei, Haghir, zărindu-l pe Scarlat „palid țișnind pe fereastră" (așa va declara mai tîrziu autorităților), înțelese că cel de al doilea lucru îngrozitor care trebuia să se întîmple, se săvîrșise. . . . . .

. . . . . .

În vreme ce zarva creștea, caii, culcați pe o rînă, simțind că se petrece ceva în preajma lor, se săltară în genunchi, apoi ridicîndu-se, scuturîndu-se, trăgînd în stînga și în dreapta, izbutiră să rupă priponul. Haghir abia mai avu timp să sară în capră. Era copleșit de povestea acelei veri dogoritoare, ce-i sfredelise sufletul crud de adolescent, simțămintele nepirguite încă, rotindu-se neștiutoare în flacăra soarelui în acea suavă vreme de dinaintea bărbăției. Măcar că presimțise sfîrșitul, ca mulți dintre oamenii noștri de la fermă, mai cu seamă după ce, în urmă cu o săptămînă, o zărise pe Aretina oglindîndu-se îndelung în fîntîna din marginea satului în timp ce Bofu nu se mai arăta cu zilele, plimbîndu-și cu fală fostele țiitoare prin oraș iar Scarlat devenea din ce în ce mai posac, ferindu-se să vorbească cu vechii prieteni, măcar că „Exilatul" îi împuiase seară de seară capul cu prevestiri apocaliptice. Haghir rămase înlemnit la vederea faptelor. După clipele de mutenie desăvîrșită, în care își dădu seama cu exactitate de ceea ce se petrecuse, pătruns de lumina crudă a adevărului, ar fi vrut să țipe, să urle, să fie auzit pînă la capătul cîmpiei dar nu reuși să scoată din gîtlejul uscat decît un geamăt subțire, un horcăit neputincios.

Alerga către oamenii nevinovați, destoinici și buni, către oamenii mulți care tocmai ieșeau în prispă, după somnul odihnitor de peste noapte, își întindeau mădularele, trăgeau adînc în piept aerul curat al zorilor, apoi îmbucînd la repezeală ceva, își săltau în spinare traista, uneltele și, luîndu-și rămas bun de la neveste, porneau către locul unde aveau să trudească încă o zi. Vroia să le vorbească, să-i cheme în ajutor pe ei care cunoșteau din strămoși tainele pămîntului, ale orzului, ale anotimpurilor, pe ei care se mișcau după legi tot atît de trainice ca datul în spic al grîului, adăugîndu-se la ceasul potrivit părinților așa cum macii sălbatici după ce vor fi legat sămînța coboară liniștiți spre țărînă. Trebuia să-i vadă neapărat, cît mai curînd cu putință, să le povestească totul, să se sfătuiască împreună, să le spună că toți oamenii sînt buni, că ei care sînt mai buni decît alții vor înțelege negreșit acest lucru. Le va spune că fiecare om are dreptate, are multă dreptate în nedreptatea lui, că, de fapt, cînd răul iese la iveală, cînd se împlinește blestemul, toți au partea lor de vină. Fiecare a îngăduit (chiar cel mai sfînt om) măcar o fărîmă din ceea ce nu trebuia îngăduit așa încît murdăria strîngîndu-se din toate părțile, bubele izbucnesc fără o vrere anume. De aceea toți trebuie să se strîngă, să vină în ajutor acolo unde nu mai există speranță. Fiecare are dreptate și din această pricină, trebuie găsită o poartă a împăcării oricît de scundă, oricît de ascunsă. Pentru asta, niciodată nu este prea tîrziu chiar cînd îndeobște totul s-a sfîrșit.

Scormonea adînc în sine să afle cuvintele de care avea nevoie. Ei îl vor înțelege orișicum, chiar dacă se va bîlbîi puțin la început. Cum ar putea să vorbească limpede după o noapte ca asta? Vor veni cu totii la fermă ca o familie mare, cu un tată unic, pe zecile de cărări presărate în cîmpie, întărite de mersul leneș al oilor. Cînd se vor opri la poartă, se va face o tăcere teribilă (Cine va cuteza să arunce primul piatra?) ca fiecare să se pătrundă de tîlcul suferinței. Primele mișcări vor fi încete, line, ușoare ca să nu atingă, să nu zgîndărească rănile deschise. Se va auzi întîi o vorbă, două, apoi mai multe pînă cînd lucrurile or să se reașeze, pe îndelete, la matca lor. El va cutreiera întinderile crăpate de soare, va culege flori amare de cîmp, le va duce la amiază de mîncare celor bolnavi. Lucrurile vor fi luate de la început ca și cum toți s-ar fi născut abia atunci. Vor învăța iarăși ca în prima zi cum se pășește, cum se privește, cum se mănîncă, cum se cîntă, cum se muncește. Somnul de peste noapte va fi din nou binecuvîntat. Nimeni nu-și va mai pîndi semenul. Vor aștepta vara următoare, o vară bună, bogată care să umple bătătura, hambarele, sufletele oamenilor de roade.

Cînd a ajuns la pîlcul de salcîmi de la fîntîna Calomfirei, se crăpase aproape de ziuă iar caii bătură din copite pe loc ca în miezul iernii la apropierea lupilor. O namilă de om, cu sumanul în spinare, aducînd mai degrabă a urs, stătea ingenuncheat în mijlocul drumului, cu cuțitul în mînă. Haghir sări din docar la un pas în fața arătării. Necunoscutul nu tresări, părea că nu se sinchisește de noii veniți, așteptînd prăbușit în țărînă numai el știe pe cine. Cînd își ridică fața nemișcată, schimonosită, la prima geană a soarelui, Haghir îl recunoscu.

— Burada — îngăimă.

Omul nu dădu semne că înțelege cuvîntul, cuvîntul cu care-l strigaseră oamenii peste patruzeci de ani la rînd, măcar că arăta de șaizeci, și la care își răsucea trupul greoi ca un trunchi de copac noduros răspunzînd.

— „Da, mă, eu sînt".

De pe capul gol, enorm, rătăcit parcă în aer, fără nici o legătură cu restul trupului, așezat din întîmplare pe el, părul atîrna în șuvițe slinoase, călugărești. Burada, cu cămașa de cînepă sfîșiată, plecat spre răsărit, rămînea neclintit în genunchi pe ramurile spinoase de salcîm smulse din pădurice. Numai mîinile, aduse spre piept ca pentru rugăciune, roteau cu o încetineală exasperantă, cuțitul barbar, fără mîner, ruginit ca orice lucru din casa omului singur. Haghir își aminti șfichiuitul curelei, grumazul supus, ascultător sub loviturile lui Bofu, vocea plăpîndă de copit bătut, scîncetul uriașului: „Nu m-am putut stăpîni".

A fost așa cum le spusese de multe ori, în urmă cu ani, cînd nu ieșea nici în ruptul capului seara mai încolo de poartă. După ce-i pieriseră toate orătăniile așa că nu se mai auzea suflare în bătătură, stătea înfipt în prispă cu țoiul de spirt ascultînd lătratul cîinilor pînă noaptea tîrziu. Ce-au avut cu el? De ce l-au chemat să petreacă? El nu era făcut pentru asta. Doar le-a spus-o. Chiar așa le-a spus. „N-o să mă pot stăpîni".

Din ochii împăienjeniți, deasupra buzelor încremenite într-o silabisire fără noimă, se desprindeau lacrimile calde, aburînd, lunecînd printre cutele înnegrite ale feței.

„Plînge, deci iubește" — își zise Haghir trăgîndu-se încetișor, cu sfială în marginea drumului unde zăcea o boccea jerpelită. O arsură îi străbătu inima, rărunchii. Simți nevoia să plece capul, să se încovoaie, să îngenuncheze asemenea celui care de cu noapte își găsise locul, adăstînd în îndelungă, nemișcată priveghere. Picioarele i se muiară. Coborî toropit de o căldură bună, îmbătătoare. Abia cînd atinse cu fruntea țărîna rece, zgrunțuroasă îi urcă în gît gustul inveninat al nopții trecute dar nu se sculă. I se păru că observă în privirile lui Burada o scînteiere, o licărire de-o clipă ca și cum punctul acela pe care-l țintea în depărtare s-ar fi mișcat. Cu siguranță, așteaptă ceva. E numai ochi și urechi. Nu s-a întins degeaba în mijlocul drumului. Poate că așteaptă un docar strălucitor, cu armăsari de foc gonind năprasnic sau poate pe cel mai din urmă, mai prăpădit, mai înnoroit docar din vecinătate — căci nimeni nu va afla cu ce vine El. Zărindu-l ar fi stat acolo în pulbere fără să cîrtească, fără să clipească măcar, ar fi stat să-l calce, să-l doboare, să-i sfărîme oasele, să-l lipească de pămîntul uscat, crăpat, însetat. Doar răsucindu-se cîtuși de puțin, ar fi vrut să mai spună odată, încăodată:

„Nu m-am putut stăpîni".

Nici-o urmă de boare nu clătina crestele încremenite ale salcîmilor. Haghir, înspăimîntat de tăcere, se tîrî poticnindu-se spre Burada. Îi cuprinse umerii, îl zgîlții, încercînd zadarnic să-l urnească. Îi spuse că nu-l va lăsa, că nu va pleca nicăieri, că n-o să cheme pe nimeni, că n-are nici-un rost să vină altcineva care nu știa ce se petrecuse acolo, că se vor întoarce împreună la fermă, el, Bofu, Aretina, Scarlat, unde vor plînge sub soarele neiertător al verii. Vor plînge cu toți, ghemuiți în țărînă ca niște pui denaturați ai acestei lumi, strîngîndu-se înfrigurați unul în altul, fără aripa care să-i ocrotească. Singuri, numai ei în curtea pustie, vor începe un dans fără muzică, un dans pe tăcute, pe icnite, țîrșiindu-și piepturile, bătînd pămîntul cu coastele, cu coatele și genunchii zdreliți, izbindu-l amarnic, cu sete, pînă cînd își vor auzi oasele trosnind de durere, pînă cînd nu va mai exista durere, pînă cînd sîngele vuind înnebunit va urca în același ritm în inimile tuturor, așteptînd numai un chiot ca să țîșnească.

Burada, cu privirile stinse, tăcea mai departe. Nici-o trăsătură a feței nu se schimbase. Cuțitul căzuse între timp în țărînă dar mîinile rămaseră în aceeași poziție, nemișcate, înfipte în aer.

— Trebuie să mă audă — își zise Haghir — nu se poate să nu mă audă. De ce nu-mi răspunde?

Se ridică, biruit de neputință. Abia atunci dezmeticindu-se, băgă de seamă că fața și mîinile lui Burada aveau o paloare de ceară, că spinii de salcîm se împlintaseră adînc în carnea lividă din care sîngele părea că se retrăsese tainic în inimă, în pămînt. Se depărtă cu teamă:

— E ca un mort care se priveghează singur, care stă la pîndă, cu urechile ciulite, să prindă ceasul învierii, să nu-l scape. Vorbele mele vor fi trecut pe lîngă el ca niște sunete seci, ca un murmur ciudat, venit dintr-o lume străină, pustie. Cine știe cînd se va trezi și ce va face atunci? Doamne, nu sînt eu cel așteptat, cel dorit. E mai bine să plec, să mă duc pînă văd cu ochii, la hotar. Cineva trebuie să facă începutul, să-și calce pe inimă, să dea de la el. Ei nu pot să vină acum. Sînt osteniți. Îi cheamă lutul. Au nevoie să rămînă, singuri, cu ei înșiși, să-și spulbere împietrirea inimii. Dacă cineva se roagă, dacă cineva plînge în numele lor la marginea mîristii, e de ajuns. Ei o să simtă cu siguranță, de acolo de unde sînt, fiecare plîngînd în sinea sa, uitînd cît de greu le este să stea unul față în față cu altul. Poate că ceilalți încă hălăduiesc departe, cu ochii seci, orbi în lumina uscată. Vor veni negreșit mai tîrziu împleticindu-se, poticnindu-se. Va trebui răbdare, îngăduință pînă va răsări lacrima. Pedeapsa e zadarnică dacă nu izvorăsc lacrimile, dacă nu există bunătate, dacă porțile inimii rămîn închise ca cele ale unei cetăți părăsite în care soarele nu atinge decît piatra. Îi va aștepta pînă tîrziu. Ei se vor aduna, în cele din urmă, se vor căuta ca furnicile printre firicelele de iarbă roșie, rea, ieșită prin crăpăturile pămîntului.

Caii, după ce căutară îndelung, întrebători cînd într-o parte, cînd în alta, ca și cum ar fi înțeles zbuciumul sufletesc al tînărului, vrînd parcă să nu-l tulbure, se retraseră, pornind agale, la pas, cu docarul gol, scîrțîind jalnic, din încheieturi la hîrtoape. Basmaua roșie a Aretinei, învechită, roasă de ploi, înnodată de o bară, se desfăcu fluturînd — steag trist al acestei procesiuni fără stăpîn, fără însoțitori. Haghir mai aruncă o privire în urmă, după caii care-și întorceau arar gîturile amorțite, vru să le facă un semn cu mîna dar i se păru că nu mai e în stare. O senzație de sfîrșeală îl învăluia, îi cotropea încet trupul.

Se simți dintr-odată singur în mijlocul cîmpiei, ca pe o altă planetă, nelocuită, singur lîngă salcîmii stacojii, secătuiți de vlagă pe frunzele cărora colbul se strînsese într-un strat gros.

Începu să i se facă milă de el, de întreaga lui ființă, de viața nerostuită, trăită zadarnic, fără nici-o credință, fără nici-o țintă adevărată. Se simțea ca o buruiană stingheră, sfrijită, răsărită la întîmplare și pe care oricine ar putea-o strivi, dacă-i stă în cale, fără să dea socoteală nimănui. Genunchii îi tremurau. Degetele slăbite se sforțau să intre în bulgării de clisă întărită. La el cine se gîndise vreodată? Îl urmase supus pe ceilalți, ascultîndu-le cu răbdare, cu luare aminte păsurile, necazurile, purtîndu-le la nevoie poverile. Se mulțumise cu puțina încredere cîștigată, cu un surîs, cu un dram de spovedanie, cu o vorbă de laudă aruncată în grabă, ținut mereu în urmă, al doilea, ca un cîine credincios. O amețeală bolnăvicioasă îl cuprinse. Se simțea mic, neputincios, nevrednic. Ar fi vrut să strige cît îl ținea gura dar își îngropă fața în mîini, mușcîndu-și degetele, scrîșnind.

— Dacă nu-ți pui nădejdea în tine, nădejdea în altul nu face doi bani. Oricare ar fi omul în care crezi, prietenul, iubita, fratele, fiul tău, speranța trebuie să fie în tine, altminteri viața va trece prin fața ta, fără să te atingă, ocolindu-te ca pe un drum înfundat, dat uitării, ca pe o biată cărare neisprăvită.

Sufletul tot îi devenise o rană zgîndărită fără îndurare.

Cine a întrebat măcar o singură dată ce-l doare, ce-i în inima lui, ce se ascunde acolo? Nu însemnase pentru cei de la fermă decît un tinerel oarecare, simpatic, un bălat de pripas rătăcit într-un fund de cîmpie. Ce porcărie. Oh, ceilalți știau ce fac, nu se încurcau, nu șovăiau, nu se dădeau în lături chiar atunci cînd le bătea ceasul să piardă. Cît ar fi dat să poată pierde ceva. Orice. Tot. Fără să gîndească, într-o singură clipă. Dar era prea mic, prea nepricopsit ca să aibă ce. Și totuși simțea că tocmai în acea micime stă o putere nebănuită, amețitoare al cărei gust nu-l cunoscuse încă. Da, numai de acolo, din simțămîntul nimicniciei se înălța patima ademenitoare, spurcată, forța atotbiruitoare care-i întărita ființa.

Începu să alerge năuc, împiedecîndu-se, ridicîndu-se, șchiopătînd, prăvălindu-se, zvîcnind ca o sălbăticiune încolțită, hohotind, răcnind pînă ajunse din urmă docarul tîrît fără stăpîn pînă aproape de locul numit Dîmbul Ciorilor. Caii, speriați, zăpăciți de loviturile neașteptate, căzute de-a valma din biciul nemilos al tînărului, făcură cale întoarsă spre gară, lăsară drumeagul în stînga, apucîndu-o de-a dreptul prin lan, fărîmînd în galop grîul sterp, șistăvit. Haghir, în picioare, zmucind hățurile, își auzea inima dezlănțuită, bătînd cu furie, înfierbîntîndu-i toată făptura.

— Destul pentru alții, de-acum pentru mine!... — urlă.

I se păru că toată lumea îi aparține. Privi cerul gol, cu stele asfințite, în timp ce senzația eliberării, a bucuriei amare îi fura mințile.

Își aminti, pentru o singură clipă, în goana cailor, că în partea cealaltă, în satul învecinat, într-o odaie cu ferestrele joase îl aștepta cineva. Cît de mult dorise ieri să meargă acolo dar prins de treburi, de zăpăceala ce domnea în fermă, nu izbutise. Apoi au venit presimțirile, pregătirile, banchetul de pomină. La dracu! De ce și-a adus aminte tocmai acum de asta. N-avea nici-un chef de oblojeli. I se făcuse silă de dulcegării, de vorbe frumoase, de planuri. Întotdeauna dorise mai mult, mai mult decît s-ar fi crezut, fără să știe anume ce dorea.

Va trebui cu orice preț să prindă trenul de patru și jumătate, să coboare din el înainte ca veștile rele să fi dat ocol tîrgului, ca să mai aibă răgaz să ajungă nestinjenit pe strada Z. lîngă fabrica de pîine. Va intra ușurel într-o curte interioară, strecurîndu-se printre lăzile de gunoi răsturnate, ferindu-se de privirile locatarilor. Va urca pe o scară metalică spiralată, îngustă pînă la camera nr. 6. Va bate încetișor de trei ori, de șase, de nouă pînă cînd, după atîtea insistențe, i se va deschide. La ora aceea nu se poate să nu o găsească pe Ecaterina trîntită în pat, istovită, puhavă, leșă, obraznică după o noapte petrecută la întîmplare. Va ști întîi să se roage de ea, să o îmbuneze cu drăgălășenii, apoi va pune piciorul în prag, îl va arăta că el este cel căruia trebuie să i se supună, fără cricnire, pentru că are bani destui, mai mulți decît oricine în dimineața aceea, pentru că îi place să-i arunce, așa dintr-un simplu batîr, pînă la ultimul sfanț. Își pipăi portofelul cu bani adunați o vară întreagă și o stranie bucurie îi aprinse privirile.

Ea nu va roși. Îl va face plăcere să fie sfidată, umilită. Doar trăise în felul ăsta aproape o viață. Vor sta închiși toată ziua în cameră, cu obloanele trase, se vor căuta în întuneric, se vor tăvăli smintiți de băutură pe covoarele deșirate, jilave, putrede. Apoi la miez de noapte, va coborî binișor, străduindu-se să se desmeticească, clătinîndu-se sub clarul de lună prin gangurile tîrgului, bîjbîind drumul pe lîngă garduri pînă va da de o altă curte interioară, de o altă scară, de data asta de lemn, scîrțîind îngrozitor la fiecare pas. Va urca la sora Ecaterinei mai urîtă, mai bătrînă, afurisită. Ea îi va cere bani mai mulți, mirosind de la prima vedere pe unde i-a poposit mușteriul, pricepînd că n-a venit la o oră așa de tîrzie ca să-i ghicească în cărți. Totuși va dori cu încăpățînare să-l vadă trupul bolnăvicios trîntit fără rușine în așternuturile umede, renăscînd pentru cîteva clipe, chircindu-se, desfăcîndu-se, înfierbîntîndu-se, după crîmpeiele de fericire bine plătite. Se va scula într-un tîrziu năucit, stors de vlagă, va spune că trebuie să apuce neapărat trenul de noapte dar se va întoarce pe furiș de unde plecase, cerîndu-și iertare Ecaterinei. Și tot așa pînă nu-i va rămîne para chioară. Va fi numai dorință arzînd, numai patimă. Minte. N-o să mai aibă chef de nimic dar va umbla besmetic, învîrtindu-se de colo pînă colo pînă în clipa în care nu-l vor mai putea duce mădularele și se va prăbuși lîngă un lighean, lîngă un scaun, pe podea, pe o scară, pe un caldarîm. Atunci, va ști să se ridice, să se retragă fără să clipească așa cum părăsește un jucător cu sînge rece masa la care a pierdut toată noaptea. Va moțăi cîteva ceasuri pe o bancă în gară, cu haina făcută mototol sub ceafă. Cîte nopți nu petrecuse așa printre țîncii nespălați grămădindu-se în fustele mamelor, printre desagii umflați și coșurile țărăncilor. Apoi cu primul tren din zori, tren amărît, circulînd pe linii fără însemnătate, o să dispară într-un fund de cîmpie ca să ia totul de la capăt. Va trudi ca un cîine, uitat de familie și de prietenii așezați deja la casele lor, va trudi o vară întreagă, un an pînă cînd într-o zi, într-o noapte o să-i bată ceasul și se va urca din nou într-un docar pornind spre oraș să se lepede de ceea ce chivernisise.

Mai avea încă puțin. Gara se zărea la o aruncătură de piatră. Primele rafale ale dimineții îi aduseră sub nări mireasma, înviorătoare a grîielor, a macilor, a păpădiei, a levănțicii, a ciulinilor. Trase în piept cu nesaț ca la despărțire. Simți curînd un miros ciudat, nemaiîntîlnit, de ceară, de luminare aprinsă, apoi unul mai înțepător de fosfor, de pucioasă. Întoarse capul. Văzu în depărtare, unde coteșe drumul spre satul V., la cîteva sute de metri de fermă, o dîră groasă de fum înălțîndu-se încet spre cer, fîlfîind ca o flamură neagră deasupra lanurilor. Era, în acea zi, cel de al doilea și ultimul moment de care, întrebat fiind într-un tîrziu, își va mai aduce aminte cu claritate.

Presimțise că nu va mai rămîne în spate decît pămîntul înnegrit, cenușa vînturată, pulberea, tăciunii, țărușii fumegînd, amintirea blestemată a ceea ce fusese odinioară dar pentru nimic în lume nu s-ar fi întors, mistuit de un foc lăuntric la fel de puternic, de rău, de nimicitor. Strînse hățurile scurt în mînă. Îi trecu prin fața ochilor tulburi o văpaie, două, zece, o mie sărind dintr-o parte în alta, învîlvorînd cîmpia, apoi ciorile orbite de fum zburînd anapoda, furnicile îngrozite în jurul mușuroaielor, intrînd adînc în pămînt sau în carnea cîrtițelor. O clipă i se făcu teamă de el însuși. Mai privi odată lung spre fermă.

Nu! Acolo n-avea ce căuta, niciodată nu va găsi în urmă nimic, totul era în fața lui, în acea parte tulburată, purpurie, albastră, amețitoare a cerului. Se săltă în capră mînîndu-și caii cu furie.

Ca să te bucuri cu adevărat nu trebuie să te întorci niciodată din drum. Oricare ți-au fost sorții, n-ai ce să faci înapoi. Fie că ai învins, fie că ai pierdut, tot ceea ce mai rămîne e înaintea ta. În urmă e cenușa, țărîna, piatra, locul unde totul a ars, unde nu mai poți face nimic. Dacă vrei să te bucuri, trebuie să știi să nu întorci capul. Oricare ar fi glasul, cîntecul, țipătul care te cheamă, să nu te întorci!

Asuda. Își rupse nasturii de la cămașă. Urechile îi țiuiau.

Îi apăru în față, ca în vis, Aretina lui Bofu, mult mai slabă, mai palidă ca de obicei, cu o luminare aprinsă în mînă, cu ochii mari, buni, umezi, plutind prin aer într-o rochie lungă, plecîndu-se parcă să culeagă flori. În urmă veneau Scarlat și Bofu, pășind ușor pe deasupra pămîntului, liniștiți, cu brațele încrucișate pe piept iar în spatele lor doi oameni necunoscuți, schimonosindu-se, hămăind ca niște cîini. S-au uitat la docar, la Haghir ca la o apariție dintr-o altă lume, urmîndu-și netulburați tainicul drum.

Haghir întinse o mînă înainte ca un orb care-și pipăie drumul.

— Ca să te bucuri nu trebuie să te întorci, — repeta în neștire. Capul îl vîjîia.

Și iar răsări Aretina, desprinzîndu-se dintr-un nor de fum, cu năframa de mireasă prinsă în păr, legănîndu-se, aproplindu-se de el, vrînd parcă să-i spună ceva, dar Haghir nu izbuti să deslușească ce anume.

— Ca să te bucuri... Plînsul îl podidise. Cămașa încleiată de sudoare se lipise de brațe, de spinare, de piept. I se făcea frig. Sughița. Trupul slăbit se încovoia zguduit de tremurături violente.

Tînărul Haghir uitase de mult că avea de gînd să ajungă la gară iar caii hîlînd cu gîtlejurile secătuite, sub ploaia de bice tot mai usturătoare, mai nemiloasă, simțind cum pămîntul se surpă sub copite, goneau în galop peste cîmpuri, într-o direcție necunoscută, în hăul imens care se deschidea în față. Se luminase de-a binelea.

(Fragment din romanul „Ferma")

Desene de VERA HARITON

FELIX SIMA

*

îmi fac un nod la o ispită
pe apa oltului în luntre
ca o vioară-n vin dospită
cu mîna-ncet cîntînd pe frunte

vor coborî toți din trăsură
și vor striga ei și la mine
cu sacii plini legați în rafii
negustorii de stamine

dar lumînări de rînduială
sînt prinse-n șoldul muntenesc
al unei fete ce-a umblat
cu mine să întineresc

și alte crengi rodesc în pomi
și alte degete în cismă
e noaptea-n care de pe cîmpuri
se fură busuioc și ismă

răsună sună cornul lunii
și piatra-n moara trepidă
mă doare pulpa-n care mi-au
înfipt părinții o monedă,

*

stelele sug prin lungile paie
o limonadă din bălți cu languste
ca fata pe care acum o aștept
din creierul meu să vină să guste

vine nimicul pe cap cu batiste
o poartă mă bate pe umăr în noapte
cînd două curate prea lebede triste
îmi zboară din ochi spre prunele coapte

ușorul cavou să i-l fac din meduze
unde e visul de-odată cu mine
și calul plecat e să-mi cînte din frunze
iar mama se plimbă se plimbă-n stamine,

*

de la fereastră peste treaptă
lumină luată din lumină
peste cîmpii vai ne așteaptă
un cal ce-ar bate la mașină

și multe-ar ști să ne arate
cu pașii lui căsătoriți
peste cîmpiile arate
vă roagă-ntr-una să poftiți

și e un cal de cuvîntare
și e un cal tovărășesc
prelung va fi în evadare
îmi dai un semn și îl pornesc

îmi dai un semn și îl pornesc
îi dai un semn și ne va duce
oh calul meu cel tineresc
își moaie-n dor copita-i dulce,

*

dragă-n zi și gînd în noapte
tot mai mult mă simt o roată
pe un prag stropit cu șoapte
căzute din niciodată

de din seara pătimirii
cu safire-aprinse-n sînge
ușa ce-am deschis iubirii
tot mă strînge mă mai strînge

dragă-n zi și vis în noapte
tot mai mult mă simt un cerc
rostogol scăpat de șoapte
din nu pot înspre încerc,

ION COCORA

Aici

Aici voi rămîne străluminat de răsuri
străin și departe de morții pămîntului
cerboaice vestale să treacă prin inima mea
să uit femeile ce se decid pe treptele urbelor

întunericul coboară plin de sarcofage
și zaruri
pînă unde va fi izvorul pînă unde cenușa
vulturului
luceafăr de seară umil de multă lumină
vina că te-am pierdut îmi rămîne întreagă

TRAIAN REU

Poteci

Flacără albă strivită de ruguri
Furată de zidul tăcerilor,
Galop răsturnat în limba norilor
La ceasul de vuiet al furtunii,
Flacără sorbită de marile poteci
La porțile cetății ferecate

De argintul chemărilor rotunde
Porți chipuri rătăcite
Pietrificate sub ploi.
Tărmurile durerii au amorțit
Și așteaptă vîntul
Cu aripi de soare
Și doresc pieile nedăruite ale
șarpelui
Spre clopotul calm al cîmpiei.

IULIA DAVID

Lasă-mă

Lasă-mă să zic foc
și tu apă fără noroc
lasă-mă să zic zbor
și tu lacrimă fără om
lasă-mă să zic necunoscut
și tu cunoscut-necunoscut
lasă-mă să zic foc
și tu pierdere de timp pe loc
lasă-mă să zic iarbă
și tu să spui oribilă treabă
lasă-mă, lasă-mă să plec
umbră fără cerc
și în rostogolire mare
să fur din cer mirare.

STELIAN OANCEA

Așteptare

Secundele se încăpățînau, pentru mine, să
mai rămînă
Se făceau șalupe lungi, tot mai lungi
Mereu ca o treaptă în dreptul meu
Cu ancorele înfipte adînc
În comorile străfundurilor
Dar nu mă îmbiau
Ele știau că nu pot pleca!

Bărci de-o singură cursă, fără întoarcere,
Adesea trecînd numai ca să treacă,
Fără un rost și fără povară,
Secundele ar fi vrut să mai întîrzie
Deși știau că nu mă vor purta cu ele
nicicînd
Furtuna le-a dezrădăcinat din radă
Eu am rămas,
Să-mi aștept de peste mări
Navele mereu plecate.

Într-o noapte cumplită
Un port pierea în larg
Cu farul lui,
Ciclop nebun!

întoarcerea lui andi

de Adrian Carsiad

Camera era pătrată : trei metri și jumătate și apoi încă trei și jumătate. Dezordineă se instalase pe nesimțite. Era o dezordine savantă făcută de-un geniu al ei sau de cineva fără voia lui... Intîi hîrtia care se găsea în cameră se întinsese pretutindeni. Era extraordinar de multă, albă și avînd forme neinchipuit de variate. Reproduceri după Grigorescu zăceau într-un colț de lîngă fereastră. Cîteva scrisori răspîndite fa întîmplare. Aveai impresia că s-a căutat ceva. un lucru important fără îndoială dar nimeni n-avea să știe niciodată dacă s-a găsit.

Dar ce se căutase ?...

Venirea lui Andi din armată pentru cele 20 de zile de concediu a fost în toate privințele o sărbătoare. A doua zi vărul lui de aceeași vîrstă. student, aflase știrea și intrase în camera pătrată. Un timp nu se auziseră decît vocile lor discutînd despre viața de student.

— Ți-amintești de zilele dinaintea plecării ? rostise Andi deodată.

— Destul de vag... Sînt aproape doi ani.

— Ei bine, continuase Andi, ședem pe pat ore întregi fără să pot face nimica. Cred că am stat astfel o săptămînă. În camera asta. Uneori îmi trecea prin cap că de fapt totul era foarte simplu dar în clipa următoare făceam legătură cu războiul și atunci se făcea iar tăcere și eu răspundeam încă o dată la întrebările puse de cei din jur. Simțeam totodată că e ceva care nu se potrivește...

Un moment Andi tăcuse.

— Era ceva care nu se potrivea... Legătura cu războiul îmi venea în minte fără folos, căci nu mă ajuta nici un moment. Nu-mi venea curajul acela propriu celor care merg să-și apere țara...

Vărul plecase iar ceilalți îl înconjuraseră c-o grijă nefirească. Un străin ar fi crezut că Andi abia venise din spital și că avea să urmeze o atentă și îndelungată convalescență. Cînd povestea unele lucruri vorbea că un om veșnic nehotărît, incapabil să se concentreze. cu gîndurile fugindu-i aiurea. Se făcea liniște deplină și vocea lui suna stingher seara în jurul mesei. Privirile celor din jur, în special ale femeilor, stăruiau îndelung asupra chipului cu pomeții ieșiți în afară — slăbise mult — încercînd să ghicească schimbările care interveniseră de aproape doi ani încoace. Impresia cea mai vie o dădeau însă tot pomeții ascuțiți. Și numai pe urmă asprimea feței, limpede de acum și trăsăturile lui toate mult mai precise.

Bea mult, se lua la întrecere cu oricare bărbat de acolo din casă și începuse să fumeze. Și, curios, tatăl, care nu fuma, n-a îndrăsnit să aducă în discuție problema fumatului. Așa se face că se distrusese o tradiție, fiindcă frații ceilalți nu fumau în prezența tatălui deși erau mai în vîrstă decît Andi, și, mai mult, își aveau propriii lor copii. Dar comportarea lui nepăsătoare, dezordinea care se instalase în camera pătrată îl impuseseră încă o dată în sînul familiei, de astă dată dintr-o ordine nouă, confuză încă pentru cei din jur, dar simțitor modificată și în mare măsură răscolitoare. Se întîmplase că și frații ceilalți făcuseră armata dar Andi era cel mai mic — îl luaseră de 18 ani — și de aici grija nefirească cu care îl înconjurau...

Acestea fuseseră în primul rînd. Apoi venise vecinul lor, finul familiei, care avea acum prilejul, pentru prima oară, să pipăie o haină militară — postavul ei aspru — și să termine dintr-o dată cu toate năzbîtiile lui de viitor ofițer viteaz. Năzbîtiile îi erau de altfel trecute cu vederea, nu deranja pe nimeni în măsură faptul că de multe ori cureaua pantalonilor devenise centură, dar probabil de aceea schimbările petrecute cu el au fost trecute cu vederea fiind considerate fără importanță la un copil care-și schimba de pe o zi pe alta preferințele.

Sîmbătă seara se anunțase cu mare pompă bal. Și așa cum toți se așteptaseră Andi își îmbrăcase costumul cel nou. Era o seară splendidă de aprilie vremea se încălzise simțitor, și în întunericul serii drumul se deșira ca un fir albicios, aproape imperceptibil pe la cotituri. Toată ziua Andi și-o petrecuse stînd la soare și privind multă vreme la o movilă de pămînt uscat unde cîțiva Gîndaci ai Domnului se cocoțaseră și se părpăleau la soare.

Femeile și-au șoptit că Andi abia aștepta balul și că mai era cineva, care de asemenea îl aștepta cu nerăbdare, frumoasa Rozi, deși era destul de bizar din partea lui că n-o căutase în cele patru zile de cînd venise acasă.

Se cînta un tango foarte la modă cînd Andi intrase în sala de dans iar luminile erau atît de vii și animația amețitoare, încît el avusese mult timp impresia că realitatea dispăruse și că n-avea în fața lui decît șansa de a trăi una din numeroasele lui amintiri.

★

În tren gîndurile i se întorceau în urmă asemenea fumului de la locomotivă. Nu încerca să le stăpînească, ba dimpotrivă, avea convingerea că se simte mult mai bine așa, hărțuit de el și cu povara lor apăsîndu-l. Îi venea în minte mai ales surprinderea aceea extraordinară, puțin prostească, puțin tristă, pe care o citise pe figura fiecărui membru al familiei atunci cînd își făcuse bagajul și plecase cu 6 zile înainte de terminarea concediului. Figurile lor îngrijorate dar cuminți treceau prin fața lui ca o adevărată defilare de măști de teatru. Le revedea cu precizie și totuși nu-l interesa durerea lor naivă întipărită din plin, ci numai durerea lui, povara gîndurilor lui și neliniștea lui. Îi plăcea să se gîndească la ei, să-i revadă, de parcă așa i-ar fi pedepsit (dar pentru ce ?) și apoi să asculte cu amîndouă urechile trecerile monotone de pe o linie pe alta, zgomotele lor caracteristice. În sfîrșit trîntirea ușilor voci necunoscute. ușor caraghioase, adică tot ce putea să însemne o călătorie cu trenul.

În urmă cu doi ani la fel, poate cu același tren, numai că atunci o vreme nu fusese singur și cîntaseră toți ca la școală. în cor, după care băuseră vin străduindu-se să semene cu niște bărbați zăriți undeva în anii care aveau să vină.

Atunci nu-l interesase nimic din toate acele semne ale prezentului — călătoria se desfășura ca într-un tren fantomă — nu se asculta pe sine însuși și nici pe nimeni altcineva cu toate că — de ce oare ? — impresia era că ei se aflau în stare de a stăpîni toate lucrurile din jur.

...În zori coborîse și peste jumătate de oră trebuise să citească din nou alte mirări naive, aproape enervante, pe fața colegilor de companie.

— Te-al întors ?

— Vezi bine ! Și zîmbise. Un zîmbet forțat de om care vrea să se uite tot ce a fost în urmă. Îi rămăsese doar zîmbetul căci ce altceva ar fi putut să facă, să zică. În secunda următoare izbucnise goarna ca o ploaie rece și iute de vară, iar el își rotise capul în jur cu aviditatea unui condamnat dornic să păstreze ultima imagine a lucrurilor. Plopii bătrîni foșniseră o clipă în vreme ce ziua încerca să își facă loc printre dărîmăturile nopții și crăpături de nori, încă nesigură și viitoare...

★

Tabăra fusese amenajată undeva în pădure. Urcaseră cam 10 km., se ascunseseră în desișul copacilor. Mașina lor găsise un luminiș unde putea să-și întindă în voie antenele. Este o aplicație importantă, le spusese comandantul dar pînă aveau să înceapă mai aveau două zile.

Ședeau la soare — erau șase la număr — jumătatea lunii mai se anunțase caldă. Andi ședea lungit pe manta și citea încă o dată scrisoarea de acasă. Era interesant cum începuseră ei să treacă cu vederea plecarea lui precipitată. Lăsau totul de-o parte și se concentrau acum asupra unui singur aspect : de ce nu-i răspunde frumoasei Rozi ? Li se părea lor inutilă orice argumentare în legătură cu calitățile frumoasei Rozi, știau poate că asta îl supăra, dar încă nu se puteau abține de a strecura aluzii ce priveau realizările ei. Și aluziile lor discrete, inteligent formulate, ar fi convins cu siguranță, dacă n-ar fi înduioșat sufletul lui străin. Ceea ce era altceva, cu totul altceva...

Îl tulbură din gînduri un prieten. Se așezase lîngă el pe iarbă.

— Ai văzut vreodată S ?

— Nu !

— E pe undeva pe aici și arătase cu mîna. Pare un orășel frumos. Nu te-ar tenta să-l vedem ? încheiase prietenul

— Ce vrei să spui ? replicase.

— Am putea vorbi cu comandantul. Și așa nu facem nimic...

— Să ne ducem în oraș ? întrebase, deși înțelesese totul perfect. Îi venise în minte o întîmplare ce avusese loc cu un an în urmă... Erau într-un oraș pe la 2-3 noaptea. Tot într-o aplicație. Opriseră ca să se poată orienta. Atunci trecuse pe lîngă ei o femeie tînără — nu-și amintea să fi fost grozav de frumoasă — dar zgomotul pașilor ei pe trotuar în tăcerea nopții îl răscolise. I se păruse o întîmplare cu totul misterioasă și gîndise : aceasta e viața, mi se prezintă sub forma unui semn. O femeie în mijlocul nopții care se duce undeva, nimeni nu știe unde...

Acum însă lucrurile ședeau cu totul altfel. Peste cîteva luni avea să fie lăsat la vatră și atunci toate complexele lui și toată liniștea permanentă aveau să dispară odată pentru totdeauna. De aceea aștepta nepăsător lunile următoare.

Îi spusese prietenului,

— Vorbește cu comandantul ! Spune-i că pe la 11 sîntem înapoi (era ora 5 după amiază)

Celălalt se dusese. Nu trecuseră decît zece minute și ei se orientau spre sud, mereu spre sud, către oraș.

★

Cînd a doua zi se zvonise că un gradat lipsea din subunitate comandantul încă nu aflase. Prietenul lui Andi nu îndrăznise să raporteze. Sperase toată noaptea că pînă în zori Andi va fi sosit. Dar orele dimineții se scurseseră monoton și gradatul nu se mai întorcea.

S-a trimis după el. Cîțiva soldați erau convinși că fusese ucis de agenți străini fiindcă refuzase să dezvăluie secrete militare. Se dusese să-l caute și prietenul lui. De fapt era singurul care mai credea în posibilitatea întoarcerii lui Andi. De astă dată se rătăcise prin pădure și după două ore de bîjbîială nimerise la o cabană. Bătuse în ușă dar nu răspunsese nimeni. Un timp se învîrtise pe acolo fără rost încercînd să privească înăutru pe singurul geam existent. Dar întunericul nu-l lăsase să distingă mai nimic. La plecare întîlnise o femeie.

— Stați aici ? o întrebase.

— Da... desigur, de ce ?

— N-ați zărit un militar prin apropiere ? Sau n-a trecut pe aici ?

Femeia întîrziase cu răspunsul. Un zîmbet șters ce părea că n-are nici o legătură cu nimic, venit din sfere foarte înalte sau foarte obscure, îi alergase pe față.

— N-am văzut.... dar cum era ?

Curiozitate fără rost, se gîndi gradatul. Ori întrebare fără rost. Dar în sufletul lui întrebarea și zîmbetul fugar al femeii treziseră spaimă. Ele îi spuneau că pe acolo trecuse poate caporalul Andi. Unde se dusese însă ? dar femeia nu părea dispusă să răspundă la o asemenea întrebare.

O lăsase acolo cu brațele ei scurte și pline, netrecută de 30 de ani. Se întorsese și raportase cu inima grea. Comandantului îi sclipiseră speriați ochii albaștri. Era nedumerit și încurcat, gestul lui Andi îl depășea.

— Mai așteptăm pînă diseară, vorbise. Dacă nu vine e dezertor.

— Am înțeles, rostise gradatul. Cîteva cuvinte se zbătuseră inutil pe buzele lui. Muriseră înainte de a se naște.

...Iar Andi fusese dat dezertor. Era o seară călduță de mai cu cerul senin cînd infloreau bobocii de trandafiri. Îl prinseseră undeva la Cluj și se predase fără să se opună. Ochii lui aveau o strălucire fără sens.

Așa spunea și telegrama pe care ai lui o primiseră acasă — el nu opusese rezistență atunci cînd fusese arestat. Telegrama venise ca un trăznet în plină iarnă și o vreme întunericul se lăsase peste gîndurile lor cuminți, prea cuminți...

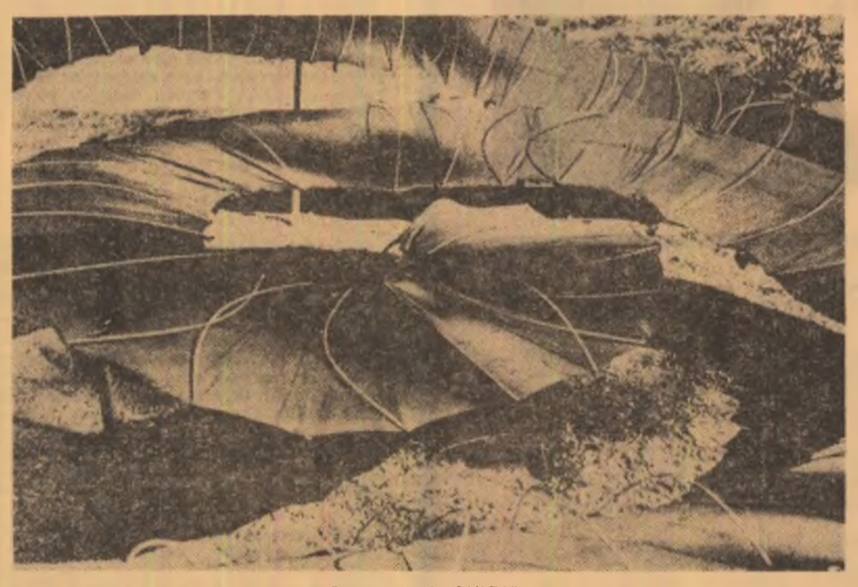

Grup activ de GULTAI

DANIEL TURCEA

Ariadnă

șahul cărnii, lebăda
aerului clavecin

punți de sticlă, mîna ta
lansa-n dans peste venin

șahul cărnii galerii
acefale le deschise

ca petala serii-n serii de omizi de gînd
atinse
în fragil de falsa seră a ființelor
se stinse
calea sevă sau afara prin venin
o închisă

sau prin dans
lebăda
fiara

HORIA GANE

Trecem

Trecem voioși. Agățată de glezne,
o dîră-înghețată. Pe umeri convoiul.

Prînzul. Stăm în picioare
nu cumva să ne scadă umbra.
Bună e hrana vecinului. Iasca
din care mușc scoate sunete strîmbe.

Popasul e scurt.

Iarba nu va mai crește aici.
Voioși, cu pleoape-apăsate, trecem
unul prin altul. Fiecare din noi
la soroc e un capăt.

FLORIAN HUȚANU

Tăceri

Ai sădit tăcerea în mine
și aștepți să-mi vezi părul căzînd.
Nu știi că mi-am întors
picioarele spre asfințit
și stau cu buzele crăpate
pe cumpăna fîntînii.
Degetele-mi scormonesc
în inima pămîntului
Căutîndu-mi ochii
în orbitele goale mi-ai pus
gîndurile tale roșcate
și aștepți noaptea...

DAN MUTAȘCU

Din peștera cuvîntului

și din peștera cuvîntului,
din tăcerea divulgată
ieși un fluviu și un somn
și o lumină ca un sînge încă dinaintea
soarelui
— seară și dimineață fără cărăbușul
globului solar —
ieși talpa unui bărbat trist pe fața
apelor
și el suflă aburul cuvîntului
după chipul și asemănarea sa
și părul lung și întunericul
și dintr-un abur sălbatec
din ploi de nisip
și el fu oul, sau bolta și orbita cerului,
esența mișcării și carnea și teama
și sunetul în arterele mai de ore,
și din peștera cuvîntului din tăcerea
divulgată...

ȘERBAN FOARȚĂ

Sonete

„lipseg din șobor numai graiul
de ghindă, care se afla la dreapta
jos, cu aprodul de aceeași maslă"
SADOVEANU

Ci hai cu mine-n cărțile de joc
să stăm alături doamna mea de
ghindă
o pasăre veghiindă-priveghiindă
istorii ne va spune-n graiul ce

Ci nemișcați și frînți de la mijloc
petrece-ne-vom zilele-n oglindă
cu ape-n care soare nu colindă
și-aducerile-aminte nu au loc

cu trefle-n mîini la umbră de
chinconce
sub pleoape tăinui-vom ca în conce-
răsăritene foarte
cîte un
țară de preț mărgăritar: odraslă
(o doamna mea de-aceeași neagră
maslă)
a cărnii întristate din ajun

★

Călca-vei tu prea alb pre negru io
ca seneșalul lîngă conetablă
cu pas predestinat ca pe o tablă
de șah cu dale reci

și nu
și n-o

să vrei nici cînd (pe gamele lui do
cu dreptul în echer adus pe nablă)
am să-ți închin o dulce șantefablă
să vii cu mine-n țări de dincolo
de vămile acestor eșichere:

mai galeșe mai vagi mai pișichere
mai galbene mai roz mai adecva-
te mai zaharisite mai alene
mai strîmbe mai șlarafe mai scalene
mai șui mai nuștiucum mai vinoncva

★

Înmirezmează-mi barba și resfir-o
pe piept cu leneș pieptene de os
precum un caier alb de merinos
și-apoi să stăm de taină musafiro
ci nu despre mărgeanul ca parfiro-
geții de velit și veninos
albastrului aduce-vom prinos:
dolce color d'oriental zafiro

azvîrle-un pumn în aer de turcoaze
și lasă-le să cază (dacă oaze
voiești să-ți umple ochiul arăbesc
cu umbre și havuzuri)
pe tingirea
de rotunjit argint în prelungirea
unui miner cu gingaș arabesc

★

Ci hai cu mine-n mările atopos
(acele ce coprinse-n hărți nu sunt
pe unul călăfătuit cu unt
și miere vas pre numele-i Atropos
nu prin ocean: în caleidoscopos
tiparu-l vom scruta în amănunt
al vre-unei Kandii-al vre-unui
Trapezunt
mai candid
mai trapez
mai făr' de scopos)
cu leftere de pește și de alge
stătute ape limpezi și nostalge
că prova n-ai de ce s-o barbirești
nici nu ai a intra în daravele
cu galioane yachturi caravele
piroge ori tartane barbarești.

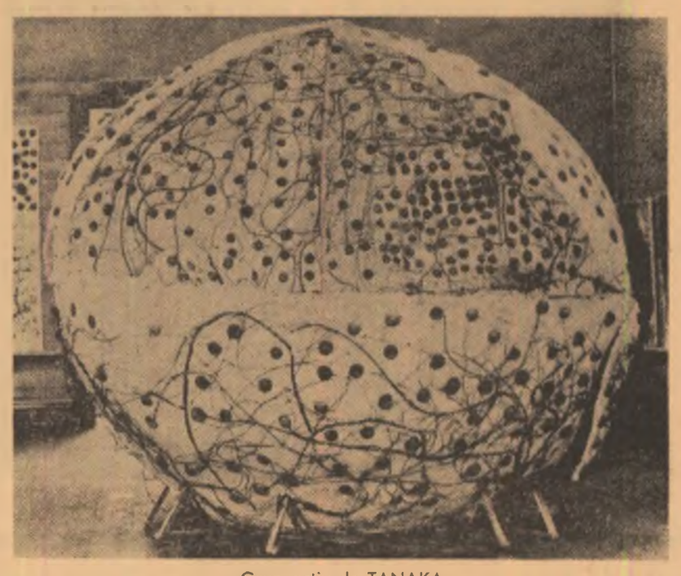

Grup activ de TANAKA

CRISTINA TACOI

Cîntec

Spre nopți de frig alunecînd
Lumină frîntă pe genunchi
Și spartă-n ochiul de fîntînă
Spre nopți de frig alunecînd

Cu singur muntele pe suflet
Ce ți l-a scris un cer vitros
Desleagă apele din cercuri
Cu singur muntele pe suflet !

Sala de arme

Pierduți și taciturni
domneam înconjurați
de niște vechi armuri...

Înscrisul adus de un ostatic, —
cu trandafiri de toamnă,
s-a înclinat adînc spre noi

Și nimeni nu l-a biciuit,
dansa în jurul lui un fel de abur
ignorant și nepotrivit,
din ochii abia întredeschiși
lacrimi de calcar cădeau într-una
Am istovit tot ascultîndu-l...
l-am dat cei trei ostași de plumb
însoțitori
și l-am lăsat să plece.

Pierduți și taciturni
priveam prin viziere de armuri
o slavă mai demult apusă...

VERONICA STĂNEI

Poeme în proză

CUM AM RIVNIT la perfecțiunea ta și îmi doream lucruri a căror eternă clipă să te ajungă în mărime și cum mintea mea migălea frumuseți, singură să mă răzvrătesc să-mi las pecete. Toate lucrurile le vroiam, avidă de sufletul și florile mele pline, ca de la început voiam tot pămîntul și tot și nu știam că vei lua, tu, existent, de la mine copilăreasca-mi putere și mă vei orbi. O, cum balsam cereau rănile mele, afunde și nesingerînde căci ai dat ca o pedeapsă supremă acea cruce pe care n-o duci.

Eu fui dintre toți cel mai răzvrătit de ai schingiuit în mine și ai săpat ? Ce-ți făcuse trupul și carnea mea atunci cînd încă nevinovată fiind, ai ales și m-ai ales ca pe o grea răscumpărare. Infinită e libertatea și puterea fiecăruia și inviolabilă. O, parcă-ai știut și ai ales calea ce nu se poate reproșa.

VĂZUT-AI TU, o frate suflet, cum vin lîngă noi și șoptesc cînd neîngăduite le sînt tainele și caută și aleargă ca niște besmetici prin grădinile lor și nu găsesc nici reazem. Văzut-ai tu degetele lor trandafirii cum se agață în zori și se rănesc. O, văzut-ai inimile lor rănite parcă de dor cum se cheamă cînd deasupra e cer liniștit. Ce omenesc îi atrage, cînd nu știu nimic și s-avîntă fără de sprijin.

De înfrigurare văzut-ai cum tremură buzele lor și părul le adie. Fără speranță le sînt viețile și ce frumos se adună și-și cîntă aleanul.

Văzut-ai prietenia, o cea fără de seamăn, singura a lor. Ca un pămînt afînat respiră plămînii și călcîile abia se ating, zbor se numesc și atunci cine e mai mult.

Chinul văzutu-l-ai cum sugrumă, o biete fragile, și cine atunci îi alină și cine-i plătesc. Văzut-ai tu cum zîmbetele lor luminează și atunci se ridică.

O naștere e ca o veghere.

Cum sburdă de bucurie și jubilează ca niște biete animale cînd fug de prinsoare ; dorința ea e dintîi cea mai aprigă, cum flăcări atunci se aprind și cum ard anotimpurile lor petală după petală. Și muzica lor auzit-ai, cît de ceresc se îmbină și culori se strîng și sunete pier și se desfac, cea atunci de neadomit în murmurul apelor.

Văzutu-le-ai moartea, cum lin se apleacă, ca la un chemat și dispar frunzele lor. Și sînt dintre ei ce sărbătoresc și veselia cuprinde, o, ce dansuri se încing nebunești și văzutu-le-ai noaptea o suflet frate.

RĂUL ARUNCĂ-L din zilele tale și sufletul și inima deschise să-ți tie ca un cîmp ca la puteri să ai să dai. Tot ce aici lovește nelovite și sînge de curge, e sîngele liniștitor al bucuriei. O, voi, nu vă doriți ce eu căzut-am, nu rîvniți liniștea, singurătatea unui strîns. Oare cît vroiam să se închidă petalele mele, oare cît punct centru vroiam să fiu căci nu cunoașteți aici recele sînge ce se pietrifică a Dumnezeu, a rece tăios infinit, a neomenesc. O, voi, fugiți de mirajul acestui știut.

ROMULUS BARCANI

Sferă deformată

Pămîntul e o sferă însărcinată
orizontal :
Mormintele s-au strîns lîngă cordon,
peltice, din osînză
morfolindu-și idoli,
Păcatele, atrase de oiștea Ursei mici
și Crucea Sudului,
s-au năpustit la poli
dar, înghețate,
au rămas păcate
turtindu-i cele două Depărtări.

Și cumințenia pămîntului
dormind între Virtute și Fecioară
cu rugăciuni,
noapte de noapte spală
rușinea
îndesînd păcate într-un infern de
smoală.

El, plin de bălți de spaimă
și cicatrici uscate,
se-nvîrte monoton în jurul lui
și monștri, jos, fierb ierburi necurate
și îi vor sparge teasta încurînd
scuipînd cu flori de sînge-n dumnezeu
Luna se umilește și descîntă
să n-o mai latre ciinii pesimiștii.

A nu avea curajul

Nu voi avea niciodată curajul
să iert pînă la capăt
pînă la sacrificarea bastardului din
mine
crescut fără stăpîn,
să mor la jumătatea drumului
dintre altar și
dansul cuvintelor comune.

Nu voi avea niciodată curajul,
cînd mă descopăr în fața unei rîme —
chiar dacă știu că mersul ei
nu este, vai, ca a lui Dumnezeu —
să cred că Dumnezeu nu poate pierde.

Și poate atunci ?
Și celelalte umbre, carnivore,
s-au cocoțat pe balustrada
Cantonului Pustiu
și-aplaudă frenetic
trenuri decolorate, de pasageri grăbiți,
ce niciodat n-au depășit Cantonul...

VICTOR EFTIMIU

81 de ani de la naştere

cronící

Preslav

Aici a fost biserica de aur
Rîvnită chiar de faima bizantină...
În strălucirea ei diamantină
Măritul Simeon îi fuse faur.

Coloanele ce se desfac din tină,
Profil culcat ca un răpus balaur,
Ni le-a lăsat, fără de preţ tezaur,
În zorii ei, Bulgaria creştină.

De-atunci, trecut-au zece veacuri pline,
Străbat, pios, augustele ruine,
Cetatea dezgropată, triumfală.

Acest copil ce creşte ca o floare
Pe marmora cu rumenă culoare,
Îl văd menindu-şi ţării nouă fală.

Biserica Domnească

Aceste ziduri de străveche fală
Au cunoscut restriştea şi cutezul
Cîntau arhierei, slujind botezul
Şi pogribania voievodală.

Nu mai răsună „Tatăl nostru", „Crezul"...
Căzut-au bolţi şi stîlpi şi zugrăveală...
În turnul care anii mai înşeală,
Boceşte bufniţa şi huhurezul.

Ţărînă sînt episcopii, diacii...
Dar iată : ciocîrliile şi macii
Pe cripte vechi îşi poartă coroniţa.

În ţipătul nemuritor al vieţii
S-adună florile şi cîntăreţii
La groapa unde zace ctitoriţa.

Blestemul

Această pravoslavnică scriptură
Cui va răbda s-o prade mucegaiul,
Or şoarecul, să-l roadă putregaiul,
Să moară fără cuminecătură !

Vlad Ţepeş

Pe însuşi Mohamed, cuceritorul
Bizanţului şi oastea lui cumplită
Şi foamea turcului, nestăvilită,
Le-ai stăvilit, gonind năvălitorul.

Cu inima bărbată, oţelită,
Cu ochiul tău, atotcuprinzătorul,
Cu braţ de fier, ai fost cîrmuitorul
Mindriei româneşti neterfelită.

Hrisov domnesc de veche ctitorie
Părinte-al Bucureştilor te scrie...
Ce slavă nouă ai mai vrea să jindui ?

Şi astăzi, pruncii numele-ţi îngaimă
Prin spaima ţepei ne-ai scăpat de spaimă
Pe furi şi pe omoritori stîrpindu-i.

Iarmaroc

La praznice se umple iarmarocul
De oameni din coclauri felurite :
Codane dibuind să se mărite
Flăcăi ce vin să-şi caute norocul.

Călugăraşi cu fetele smerite
Încearcă-n mare taină bolobocul.
Bolboroseşte baba cu ghiocul
Şi măscărici cu nasuri găurite.

Haiducii pun berbecii să se frigă
Copii cu plesnituri se-aleargă, strigă,
În scîrţîit de roţi şi de scrincioabe.

La bilci îşi uită omul biciul, palma
Şi ghionţii şi zapciul şi şudalma
Şi jalea părinteştilor cocioabe.

Şi-a ridicat boierii împotrivă...

Şi-a ridicat boierii împotrivă
Că nu le-a mai îngăduit să-şi lase
Nevestele : schimbau mereu cinci, şase,
Cu beii vrînd să fie deopotrivă.

Raluca Doamna

Subt lespedea aceasta, cea mai roasă —
Din slovă i-a rămas numai nulăca —
Zac oasele cucernicei Raluca
Ce-a ridicat locaşul, bucuroasă.

Zmaranduri, diamanturi mari cît nuca
Le-a închinat cu inima voioasă,
Biserica s-o facă mai frumoasă
Mai mîndră decît a lui vodă-Duca.

Atîtea pietre scumpe ce purtase
Lucesc şi astăzi pe iconostase
Şi-i binecuvîntează ctitoria.

Clipesc mărgăritarele mărunte
Cu foc de zori de zi, pe dulcea frunte
A preacuratei vergure Maria.

Firman

Tăind un cap sau trei sau o duzină
Mi-am arătat puterile de paşă :
Pornirea lor mi se părea trufaşă,
Tăierea lor mărturisea o vină.

Să afle, dar, mulţimea nărăvaşă
Cum pedepsesc purtarea ei haină !
Împărăţia mea, cît o să ţină,
Voi spune-o chiar şi pruncilor din faşă !

Alah şi padişahul şi profetul
Mi-au dat în stăpînire vilaetul
Şi socoteala-mi ia numai sultanul.

Iar ceilalţi toţi, pe vrute, pe nevrute,
Vor trebui papucul să-mi sărute
Şi cui nu-i place, uite iataganul !

Nuntă boierească

Medelnicerul măritîndu-şi fata
Cu socotelile nu prea se-ncurcă :
A dat cusătoreselor de furcă,
Să fie grabnic zestrea toată, gata.

Pe scări coboară, forfotă şi urcă
Poverile cum nimenea n-aflat-a :
Conduri în cari luceşte nestemata,
Scurteici cu tivul greu din piei de nurcă.

Nunti-vor şi bogatul şi calicul...
Boierul îşi va lepăda işlicul
Şi va hori voios printre cojoace.

Iar protopopul cu protopopiţa
Uitîndu-şi evghenia, neamul, spiţa,
Vor bea vîrtos, pornind şi ei să joace...

Cînd a tăiat pe vornicul Stamate...

Cînd a tăiat pe vornicul Stamate
I-a ridicat un schit cum n-are nime
I-a dat locaş în Aghia-Treime
Iar văduvei un pumn de nestemate.

Domniei-tale, logofăt Achime
Punîndu-ţi capăt vieţii zbuciumate,
Ţi-a închinat altare afumate
Alături de-a străbunilor vechime.

Pentru boieri, avea secure nouă
Cu flori de-argint pe feţele-amîndouă,
Cinstindu-le obîrşiile, cinul.

Scurtă pe ban. Ca să-l împărtăşească
(Trecuse-n tabăra papistăţească)
De la Braşov, aduse Capucinul.

Botezul

— Ascultă, minzule ! îi spuse, verde,
Haiducul cel bătrîn, numit Stamate.
Prin codri şi prin hanuri blestemate
Puterile şi somnul îţi vei pierde !

Să nu te văd, cu gene-nlăcrimate !
Mămucă n-o să ai să te dezmierde,
Ibovnică să-ţi cînte „frunză verde"
Nici n-ai s-aduni dăsagi cu nestemate.

O luptă grea, flăcăule, te-aşteaptă.
Poteca strîmbă, iată calea dreaptă !
Cu junghiu-n piept ciocoiului plătește,

Cu plumbi topiţi răzbună-mi-ţi gîrbaciul !
...Zicînd, acestea, starostele, baciul,
Îl sărută pe frunte, părinteşte.

Usuce-i-se mîna ! Piară-i glasul !
Cui va fura-o, toată sau frîntură,
Va rupe foi, va face şersătură,
Să-i zăvorească Sfîntul Petre raiul.

Acel ce-o va purta în ploi şi soare
Şi mîzgăleli sau pete de unsoare
Va însemna pe foile-i curate,

Pe lumea asta pacostea să-şi poarte
Cu bucurii şi chinuri după moarte
Noi nu le ştim de sînt adevărate !

Jalba monahului

Eu, Samoil, monahul de pe coastă
Măriei-tale preaplecată slugă,
Aduc această umilită rugă
Şi să mă ierţi, că mintea mea e proastă !

Egumenii porniră să ne sugă :
De bir şi de peşchesuri nu ne-adastă.
Şi după ce ne-aduc aşa năpastă
Tot felul de blestemăţii îndrugă.

Măria-ta te-mbuibi, spunea vlădica,
Îi jăcmăneşti, nu le mai laşi nimica
Amarul trai şi-l duc de azi pe mîine.

Din schit, în sat şi-n tîrguri umblă vestea.
Eu zic aşa : sporovăind acestea,
E, preasfinţitul, mare porc de ciine !

Ba că prea scunde, ba că prea sînt grase,
Bondoacă una, alta costelivă
Ei le puneau la toate de colivă
Chiar de-ar fi fost ca prin inele trase.

Nu-i supăra pe dumnealor, aleşii,
Cum se purta cu turcul or cu leşii,
Or că lăsase gol mulţimii blidul.

Dar pentru a opreliştii ocară,
Vel-logofeţii capul i-l mîncară
Lui bietul Despot vodă Heraclidul.

Trăiau în cea mai bună învoială...

Vasile-Vodă Lupu Skipetarul
Purtat-a mantia voievodală
Cu vrednicie şi cu chibzuială
Păstrînd Moldovei neştirbit, hotarul.

Trăia în cea mai bună învoială
Cu domnul de la Bucureşti. Tătarul
Şi turcul nu le întinau altarul.
Creştinătatea îi privea cu fală.

Cu Basarabul el schimba biserici
Şi logofeţi şi dascăli, doftori, clerici
Tiparniţe. turnînd, slujind amvonul.

Dar înfrăţit cu el prin sfînta cruce
Umbla, vicleanul, ţara să-i apuce
Şi fratelui Matei să-i fure tronul.

REDACTORII NOŞTRI *despre:*

1. Filmul „Reconstituirea"
2. Edituri

ŞTEFAN BĂNULESCU

1. Un film care consacră un regizor de mare vocaţie : Lucian Pintilie. Risipă nervoasă de talent şi pricepere, ambiţie de a spune totul în cadrele limitate ale subiectului dat.

2. Cît priveşte editurile, situaţia nou creată — o dezbatere fără temeri şi timidităţi se cere deschisă în revistele literare. Cîteva întrebări simple se ridică încă de pe acum. Să le notăm aci pe scurt. Alegerea romancierului Marin Preda ca director al Editurii scriitorilor este, evident, dintre cele mai bune. Dar care va fi situaţia acestei edituri în contextul editorial ? Ce posibilităţi tehnice, în ce limite — hîrtie, spaţiu tipografic, etc. — i se vor asigura, ce drepturi de editare, pentru a nu deveni, contrar speranţelor noastre ale tuturor, o cenuşăreasă ?

Dar celelalte edituri ? Poate crede cineva că scriitorii nu sînt primii care să sprijine adevărata selecţie editorială pe baza exigenţelor de valoare ? Pentru a înlătura dintr-un început posibilitatea criteriilor extra-literare şi arbitrariul, un dialog scriitori – editori e mai mult decît util.

CEZAR BALTAG

1. Lucian Pintilie este un regizor excepţional, dotat cu o puternică inteligenţă a profesiunii sale. Inteligenţa, se ştie, este, adeseori, supraorgolioasă. Cînd acest orgoliu artistic se exercită în planul faptului „divers", şi totuşi de excepţie, creatorul se „crispează", oarecum în faţa obiectului inspiraţiei sale. Filmul „Reconstituirea" este expresia unui atare tip de crispare, a unei ambiţii de creator, puternice şi în acelaşi timp fragile. Obiecţiile, nu puţine, care se pot aduce filmului său, nu ne împiedică să recunoaştem valoarea excepţională a unei creaţii regizorale, în care autorul îşi depăşeşte, de foarte multe ori, prin talent şi inteligenţă însăşi opera.

2. Nutresc speranţa că la Editura Uniunii Scriitorilor, competenţa, gustul, rigoarea profesională, simţul valorii vor avea toate şansele să se simtă „acasă". Numele lui Marin Preda, scriitor de prestigiu, este în acest sens, o garanţie în plus, a succesului pe care i-l dorim editurii.

Cum, de obicei, edituile tipăresc cărţi, iar cărţile, în general, sînt scrise de scriitori, cred că aceştia, scriitorii, sînt vital interesaţi în bunul mers al edituilor noastre. Nu a avut loc pînă acum o discuţie între editorii, recent investiţi, şi obştea scriitoricească. Reorganizarea edituilor a fost concepută în primul rînd ca o măsură de debirocratizare, de asigurare a unei funcţionalităţi sporite a sistemului nostru editorial, de ridicare a conştiinţei şi competenţei profesionale a celor ce tipăresc cărţi. S-au realizat oare aceste deziderate ? Există, într-adevăr, o relaţie reală, nefuncţionărească, vie între conştiinţa culturală a editorilor noştri şi conştiinţa profesională a scriitorimii ? Avem într-adevăr garanţia că edituile noastre sînt pe punctul de a deveni instituţii de puternică afirmare a tot ce este mai valoros în literatura noastră care a înregistrat în ultimii cîţiva ani succese de răsunător prestigiu ? Iată întrebări, pe care ni le punem cu seriozitatea şi gravitatea pe care însăşi valoarea literaturii române o reclamă.

ILIE CONSTANTIN

1. Nutresc convingerea că avem regizori de teatru şi cinematograf foarte pregătiţi şi foarte înzestraţi. Nu ştiu în ce măsură există între ei o emulaţie reală, cu starturi egale. Între cei mai buni se află şi Lucian Pintilie, om extrem de riguros, pasionat al muncii sale care, se poate spune, nu mai caută ci găseşte !

Celui de al doilea (de fapt al treilea căci a fost secund la o realizare a lui Victor Iliu) film al său i se aduc destule obiecţii, unele îndreptăţite : important este că toţi comentatorii sînt de acord în privinţa înaltei profesionalităţi dovedite de regizor şi echipa sa. După ce va trece această perioadă de „discuţii aprinse", vom putea judeca mai detaşat „Reconstituirea", creaţie însemnată în evoluţia cinematografiei noastre.

2. „Mastodonţii" editoriali cărora, cu sinceritate, le vom păstra o ploasă recunoştinţă — doar la sînul lor au crescut noile generaţii — nu mai există. În locul lor au apărut mai multe case de editură, faţă de care fireşte, scriitorii formulează pretenţii sporite. La ora actuală creaţia noastră literară nu este doar în creştere valorică dar ocupă şi o suprafaţă sporită. Cum vor fi acoperite editorial fluxurile creatoare ale atîtor autori, fără amînări descurajante, cu un gust sigur ?

Ajungem în felul acesta la problema calificării şi îndreptăţirii celor ce vor face munca de selecţie, editorii noştri (însuşi termenul de editor trebuie îmbogăţit). Sînt cei aflaţi în posturile respective demni de încrederea noastră, poeţii, prozatorii, criticii vor putea să-şi lase manuscrisele cu încredere în mîinile aceştora, siguri de obiectivitatea şi de priceperea lor ?

Desigur, noile edituri se află la început de drum, abia mai tîrziu vom putea discuta despre activitatea lor la concret. E important însă ca începutul să fie bun, să se plece la drum cu cele mai bune echipaje.

Nu s-au stabilit cu precizie profilurile noilor edituri, ce vor publica fiecare : probabil că nu se poate stabili totul, foarte amănunţit, de la început, că activitatea unora se va extinde, altele vor renunţa la sectoare inutile. Editura Uniunii Scriitorilor stîrneşte mari curiozităţi, pentru mulţi dintre noi nefiind prea clare atribuţiile sale. Deocamdată ne bucurăm că în fruntea ei obştea a numit ca director un mare scriitor, pe Marin Preda.

În conversaţiile autorilor de literatură revine curent o idee : ca aceste noi instituţii să nu fie simple fragmente ale vechilor combinate editoriale, ci case bine consolidate, cu mari posibilităţi de manevră.

Şi, mai ales, grijă mare la editori !

FĂNUŞ NEAGU

1. *Reconstituirea* este filmul care a clătinat din temelii ideea că la Studioul Bucureşti nu pot triumfa decît regizorii care-şi poartă capul la subţioară. Lucian Pintilie este un mare artist, iar *Reconstituirea*, o reuşită de prim rang.

Pintilie trebuie invidiat pentru talentul său deosebit.

2. Am crezut că înfiinţarea noilor edituri va rezolva la modul fericit o veche doleanţă a scriitorilor : aceea de a-şi vedea mai repede — şi în condiţii grafice superioare — cărţile tipărite. Singura care nu face un secret din greutăţile pe care le înfruntă este *Editura Uniunii Scriitorilor*. Celelalte s-au acoperit dintru început de glorie neagră, resping şi amînă manuscrise, ţin şedinţe cu nemiluita şi porţile închise.

Prea mult mister, ca să nu-mi miroasă a cîrpă arsă. Un lucru ştiu precis : vom avea mai puţină hîrtie. De ce mai puţină hîrtie ? Ni se dă mai mult catron pentru copertă ? Căci, mă gîndesc, lucrurile trebuie să se aranjeze în compensaţie. Păi nu ?

NICHITA STĂNESCU

1. Filmul „Reconstituirea" revelă o personalitate de primă mărime. *Lucian Pintilie.* Un om în timpul vieţii sale.

2. Să sperăm că edituile noi, înmulţindu-se, nu vor reprezenta puţinele, vechile edituri, — ale căror secţii specializate au devenit brusc autonome. Să sperăm că fiecare editură va publica nespecializat. Să sperăm că ele vor reprezenta o aspiraţie de cultură iar nu o concurenţă pecuniară ; o emulaţie în a descoperi fiecare în parte valoarea pusă în serviciul literaturii patriei.

Dacă, să zicem, Editura „Eminescu" s-ar specializa numai în literatură contemporană, iar Editura „Minerva" numai în reeditarea clasicilor, — atunci n-am avea de-a face de fapt, decît cu vechea „Editură pentru literatură" care în loc de un director ar avea doi. Dar nu am atîta imaginaţie încît să-mi închipui că se va întîmpla astfel, numai decît dacă aş putea crede în existenţa unui automobil cu două volane şi doi şoferi. Să nu confundăm prioritatea unor colecţii cu însuşi rolul important şi mesajul major pe care-l are ideea de editură şi realitatea ei.

SÂNZIANA POP

1) Pe Horia Pătraşcu l-am aplaudat la apariţia literară a „Reconstituirii". Pentru filmul „Reconstituirea" îl aplaud pe Lucian Pintilie, fiindcă „Reconstituirea" este prin excelenţă operă de autor, este prin excelenţă opera de excepţie a unui autor de excepţie. Personalitatea regizorală este atît de pregnantă, vocaţia lui Lucian Pintilie se demonstrează cu o asemenea forţă, că n-am să ştiu niciodată dacă ceea ce n-am să uit este filmul lui Lucian Pintilie sau însăşi personalitatea regizorului, prezenţa aceea asupritoare şi rea, prin forţa inteligenţei şi prin neputinţa de a ieşi din adevărul demonstraţiei. Nu se poate intra în concurenţă prin cuvinte cu „Reconstituirea". Nu se poate explica nimic şi nu se poate numi nimic dincolo de ceea ce s-a probat. Ci numai să nu uiţi se poate. Ci numai să te laşi purtat pînă la capătul fiecăruia din drumurile pe care ţi le porunceşte cu degetul un ins iscoditor şi genial.

2) Pot părea patetică şi sentimentală, dar dacă „Editura Scriitorilor" e o realitate am să cresc toată viaţa o floare pe care să i-o pun la un geam. Fiindcă de „Editura Scriitorilor" ne legăm speranţele într-un fel total, credem total că se va termina odată cu maculatura proastă şi cu furnizorii ei, că se va isprăvi cu aranjamentele pentru tiraj şi pentru retribuţie, că vor fi oamenii potriviţi la locurile lor în aşa fel că valoarea literară a cărţilor n-o s-o mai pună la îndoială un contabil şef şi nici reeditările n-o să le şteargă de pe liste funcţionari trecători ; ci să facem audienţă la Marin Preda dacă tot facem şi să fim în acest fel onoraţi.

Despre ce s-a petrecut la celelalte edituri, scriitorii ştiu foarte puţine lucruri şi au dreptul să ştie totul.

NICOLAE VELEA

1. „Reconstituirea" este un film care trebuie văzut din toate cele patru colţuri ale sălii. E un film la care se poate rîde, un film care te poate cutremura, un film de la care poţi ieşi cu umerii apăsaţi, vinovat ori căutînd vinovaţii şi un film de la care poţi ieşi tot aşa de lesne senin, limpede surîzînd „deconectat".

Similitudine literară i-aş găsi doar în linia istorică a nuvelei româneşti care prin „Alexandru Lăpuşneanul" de C. Negruzzi s-a născut de-a dreptul capodoperă dintr-un context artistic incert şi inform.

Pintilie a răzbunat multă peliculă bîlbîită şi gîngurită.

2. N-am avut dificultăţi mari cu edituile (privind, se înţelege textul). Ghinioane am avut pe la coperţi, pe la tiraje şi aşa mai departe, cum ar veni aproape cam peste tot. Ceea ce aş dori noilor forme de organizare editoriale să nu mi se mai întîmple.

Poate că editura condusă de Marin Preda căreia firesc, prin personalitatea conducătorului ei şi prin titulatură manuscrisele noastre se vor simţi mai „acasă", — îi acordăm mai mult credit, n-o să le umbrească prea mult pe celelalte.

CONSTANTIN ŢOIU

1). Vuică este marea revelaţie a filmului. N-am văzut în producţiile noastre de cinematograf un actor atît de viu şi de complex, atît de mobil în asimetria tragică a figurii. Lucian Pintilie stă mereu alături şi-l conduce. Dacă ne-am încorda mai mult vederea, l-am şi vedea, gesticulînd, spunînd şi gîndind mai mult decît e posibil şi chiar decît face, efectiv, pentru că Pintilie este o imagine pe care Pintilie şi-o face despre sine

(Continuare în pag. 7)

cei mai tineri autori

NICOLAE PETRU

Lebede negre

Lebede negre, lebede negre plutind
Pe o apă a sîngelui pururea roabă.
Tu te-ai întors într-un miez de argint
Ca o zînă în trunchiuri de ceară, bolnavă.

Sînt pe aproape în umbră și stau
Fiare cu seceta trecerii-n oase
Plîng și din urma pasului beau
Lacrimi ce-n ochiul de lună-s cleioase.

Cade-n genunchiul de spectru desprins
Albastru ca-n visul de prunc în trezire.
În stele se-aude cum fraged a nins
Cu prismatica noastră numire.

Poem cu 76 de cuvinte

Probabil eu voi ti o semilună
Pe jumătate sau trei sferturi gol
Deci n-aș mai vrea cîndva să se mai spună
Că rotunjit îmi dau mereu ocol.

Că mă iubesc mai mult decît măsura
Acestor lucruri fără de-nțeles
Pe care eu distrat le dau de-a dura
Pe laturi paralele în regres.

Căci spaima imediată și-nmulțită
E în sămînța ce-ar putea rodi
Într-o dimensiune negîndită
A zilei preschimbată-n altă zi.

ADRIAN BUCURESCU

Domnița din U

Barbară noapte și sublimă noapte
e aur în tivul mătăniilor coapte
a trecut pajura oarbă vîslind
tot pe la margine de colind
rea domnița mă farmecă-n cerb
iarba mumă jeleșu superb
coarnele mele geaba sunt de rubin
e moarte-n săgeata de la cherubin!

Hanul cu șindrilă roșie

Bem la Crîșma Roșie din pocaluri
negre cu picioarele de lemn
Miruiți în zaiafet și baluri
Crai copii avem pe frunte semn

Reci privim la dansatoarea goală
și-o vopsim cu vin de mii de ani
Triști sorbim și evgheniți de boală
dăm să bea și bandei de golani

Vine ins schilod la masa-augustă
cere vin și nu poate să-l bea
ia din iris gînduri ni le gustă
mag geambaș ne vinde în cafea

I-a venit buiestrul șchiop în urmă
și l-a luat în dinți și duși au fost
S-au pornit ghitarele în turmă
și-am uitat devreme dacă-i post

Și sorbim veninul din pocaluri
negre cu picioarele de lemn
La fereastră vremea: valuri-valuri
Crai copii păstrăm pe frunte semn

TUDOR MARINESCU

Geometrie

Unghiul zidurilor crenelate
Risipește două lumi
Divers colorate, le separă,
Le amestecă și naște viață,
Iubire, idealuri deșarte.
Dreptunghiul zidurilor desparte
Lumi în ierarhia
Prostiei, Nebuniei, Luminii,
Și acolo pătratele simțurilor,
Colțuroase, se combină cu
Sfera Cunoașterii, avîntată,
Ca zborul păsării din dimineața vieții.

ADRIAN VELICU

Apollo

La vestitul om — liră
Ninsoarea de canini
Se prelinge peste
Venus — tăptură ceruită
În inima paralelelor
Vibrarea mustește
laș și cernut în
pietruitul pat de nuntă
în latura de coral
prelungirea desmierdării alunecă
Prin crucișul stelar
Cinstea ceasornicului
A bătut
Pînă în miezul
Ritmat alene
Printre consoane
Luate la șoptit
Culcat cu milă pe nisipuri
Al șaptelea ales

VERONA BUJOR

Acum

Acum toate ne răzbunăm
Pe tărîmul ăsta nins,
Pe oamenii cu aripi false
Și scufundate-n anotimp
Ca-ntr-o comoară-ntîrziată

Acum toate se transformă în fantome.
Ca atunci,
Se ascund în diamante
Ca și mîine, ca mereu,
Și se ard ca începutul
Visului de altădat
Visului ce e și-acum
Scufundat în nopți de vară
Ca în tronul amintirii
Regăsit în valul aspru
Al trecutului uitat.

LICĂ VIOREL

Gesturile renașterii

Deschide pleoapa, lună, și uită-te la mine
Nu-mi curg lacrimi pe aripa rumenă
a florilor cu zîmbet
de copil.

Părul nu mi-e răsfirat în palatul fecund al sferei
Degetele nu sînt arcuri zburînd spre stele.
Pieptul meu nu e acoperit de tristețea
nașterii unui nou anotimp.
Eu nu sînt eu în cupola de vis a vieții;

eu sînt un miracol, o biată algă
un strigăt.
Nu-mi rămîne decît să sărut
leagănul de lut al primăverii,
să sărut turmele de berbeci
păscînd pe lună.

STAN V. CRISTEA

Turla vederii

Delir sus, delir în jos:
se streoară pîn-la os
sînge de lumină dus
pînă-la ochiul care-i pus
să vadă pînă unde
delirul pătrunde
și pînă unde o stea
nu s-ar mai vedea...

*

Noapte-n spirit, noapte-n dor:
plînge-n cer un muritor;
nimeni nu se uită-n sus
ca să-l vadă unde-i dus,
nici măcar nu-l vede-n ochi
ca să-l soarbă de deochi,
numai nașterea-i rămasă
i-o mai latră ciinii-acasă...

*

Stăpînă, stăpînă, tot fui
prins de ochiul tărîmului,
dară uite cum spre stele
latră ciinii mei cu jele;
de s-ar face-n poartă turlă
n-aș mai vede cum mă urlă,
n-aș mai vede geana mare
pusă-n apa călătoare...

*

Un struț aleargă pe cîmpie
cu capul frînt la jumătate
de fîntîna prin care șopîrle
se tac nevăzute sau sparte;
și-n ochii lui cerul se simte
străin încă, și stropit cu apă
stricată într-un ulcior de lut
prin care greierii mai sapă...

DISCUȚII — PUNCTE DE VEDERE

Un realist victorios: Petru Popescu

Faptul că în ultimii ani proza românească trece printr-o perioadă a regăsirii și, mai mult, a unor explozii de vitalitate și reînnoire, a intrat de pe acum în conștiința publică (adică, vreau să spun, critica literară e ideal obligată să țină seamă și să se adapteze, pe cît de frumos poate, acestui fenomen îmbucurător). Revigorarea și substanțiala manifestare prozastică din acești ani e confirmată, în mod special, de diversitatea modalităților creatoare. Și, cînd afirm aceasta mă refer la ceea ce este **nou**, la ceea ce duce mai departe, istoric-artistic vorbind, epica românească, într-o semnificativă înflorescență a diversificărilor ei. După Ștefan Bănulescu și Fănuș Neagu, autori care au izbutit să filtreze cu alte mijloace, prin esteticul pur, universul rural-magic, ce și-a fixat deja o tradiție în epica noastră interbelică; după orizontul onific deschis de proza lui D. Țepeneag, Sânziana Pop, Vintilă Ivănceanu, Sorin Titel sau Florin Gabrea; după intelectualismul ferm ori sinuos ostentat în scrierile lui Toma Pavel, Virgil Nemoianu, Matei Călinescu, Mircea Ciobanu sau Mircea Horia Simionescu, asistăm nu mai puțin la persistența artistică, mai bine spus la înalta rezistență, fecundă și edificatoare, a realismului. De la realismul istoricizant al lui Eugen Barbu, din **Princepele**, la realismul actualizant al lui D. R. Popescu, din romanul **F**, ne aflăm, prin urmare, pe o linie vie, puternică, încurajatoare, a unei forme tradiționale profund marcate de estetism — formă în care satira și critica socială sunt ridicate la noi valențe artistice. Și nimic nu poate fi de mai bun augur pentru destinele prozei românești, decît distanța ce separă neo-estetismul realist al lui Eugen Barbu de cel al lui D. R. Popescu, permițînd deopotrivă acea violentă sinteză între realism și oniric, din romanele lui N. Breban.

În acest context general care nu epuizează, prin numele și operele citate aici, un mai larg fenomen de afirmare artistică, iată că, în ce privește realismul, sfîrșitul anului 1969 ne-a impus o nouă operă și un nou autor, ce se situează la nivelul superior al cerințelor romanului nostru de astăzi. E vorba de Petru Popescu și de întreprinderea sa romanescă, intitulată **Prins**.

Valoarea deosebită a cărții de față trebuie stabilită sub mai multe aspecte. Să precizăm astfel, de la bun început, că avem de a face cu o narațiune integrală, fără fisură, a cărei intensitate epică se menține egală de-a lungul celor peste patru sute de pagini, și că avem de a face totodată cu un roman perfect construit, încît fiecare episod e menit să sprijine, la locul său cu grijă ales, edificiul în totalitatea sa, un edificiu epic riguros și lucid conceput, pornind de la o idee pe care autorul știe s-o exploateze și s-o epuizeze în limitele și implicațiile operei ce și-a propus să o realizeze. Acestui rotund epic vibrant și rezonant îi corespunde o scriitură febrilă, suplă, mlădioasă, parcă dintr-un material fin și solid, obținut de creatorul său după o formulă atît de minuțios elaborată încît la nici o încercare să nu dea greș; un stil intelectual firesc și antrenant, urban și analitic, patetic și echilibrat, modern și viu, stăpînit cu atîta abilitate de autor, încît apare ca un instrument de mare precizie, extrem de ușor de minuit. În sfîrșit, dacă tema romanului este moartea și nici o pagină a cărții nu e mai puțin îmbibată decît alta de această temă gravă și întunecată, marea performanță artistică a lui Petru Popescu o constituie împrejurarea că opera sa se dovedește a fi un înflăcărat imn închinat vieții și valorilor ei multiple. Aș compara, din acest punct de vedere, romanul **Prins** cu operele exemplarului vitalist care a fost Hemingway.

Un tînăr inginer (de-a lungul narațiunii personajul principal va fi numit în permanență „inginerul"), un om obișnuit în sensul pozitiv al cuvîntului, pentru care viața e un dat neproblematic, plenitudinar și comun integrant, află că, atins de o boală incurabilă, mai are doar cîteva luni de trăit. Cuprins de spaimă, prins în vîrtejul crizei acesteia a spaimei de moarte, el întreprinde cu disperare o anchetă asupra morții, care implică, natural, o anchetă asupra sensului vieții: cu mijloacele ce-i stau **lui** la îndemînă, adică inginerului X, omului fără personalitate și fără destin. Printre atîtea episoade, admirabil ordonate și conjugate de autorul romanului, ca o plasă epică iremediabilă, ce formează succesiunea anchetei, gîndurile inginerului asupra vieții și morții sînt consemnate pe o bandă de magnetofon, în cursul unei convorbiri cu prietenul cel mai apropiat. E momentul cel mai primejdios pentru scriitor; căci dacă eroul său este un om comun ale cărui gînduri asupra unor probleme fundamentale nu trebuie să depășească acest nivel de mijloc, totuși, pentru a obține participarea cititorului la grava problematică, ea trebuie pusă în termeni convingători: fără sofisticare, la treapta adîncă a unei trăiri reale; căci prin glasul inginerului, autorul însuși își enunță, la nivelul personajului său, **teoria** profundă a romanului în cauză. Felul în care Petru Popescu a rezolvat dificilul moment epic ne revelă măsura exactă a talentului său de romancier și ne revelează natura acestui talent. Simplitatea și cuviința scriiturii intelectuale ne dau, aici, cheia succesului. Mărturisește, așadar, inginerul: „Unii spun: N-am cunoscut prețul vieții pînă cînd n-am fost amenințat cu moartea. La mine e exact pe dos. Cunoșteam, înainte de a afla că boala mea e mortală, prețul vieții. Acum, viața mi se pare sărăcită de orice valoare. Aș vrea să nu mai mor doar ca să înțeleg iar care e prețul vieții, așa ca înainte. Înainte, viața avea sens. Un sens care unea trecutul și viitorul. Acum mă uit în viața mea — cîtă a fost și cîtă a rămas — și nu găsesc sensuri nici în viitor, nici în trecut. Nu înțeleg nimic, nu mă înțeleg. Viitorul nu există, trecutul se pierde, viața dispare, și atunci nici nu trăiesc, nici nu mor". Ne aflăm la punctul neutral al romanului, în care nici personajul, nici cititorul nu au cum să știe că inginerului îi mai este dat să afle și să trăiască, cu ajutorul tocmai al morții iminente, **sensul**. Și mai departe,: „A trebuit să mor ca să-mi dau seama că de fapt n-am trăit. În clipa de față, nici nu trăiesc, nici nu mor, viața nu e a mea, cum nici moartea nu e a mea. Nu mai exist în fața morții mele. Nu mai exist ca trup, e firesc, dar nu mai exist nici ca univers omenesc, și asta e odios. Îmi pierd identitatea în fața morții, nu mai sînt eu, mă pierd pe mine însumi. Acum mă pipăi cu mîna, mă ciupesc, mă înțep cu un ac, și astfel revin tot la datele corporale, date inferioare, cele mai facile și mai perisabile, ca să mă conving că încă exist. E oribil. Oare cine gîndește în creierul meu, cine se neliniștește acolo, cine se plimbă prin creierul meu în nopți de insomnie, ca într-un turn, și mă zguduie și mă îmbolnăvește cu pașii lui? Să fiu eu acela? Ce dovadă am că gîndul meu și carnea mea sînt una? Moartea le-a despărțit și le-a gonit pe fiecare în altă parte, ca să le poată ucide mai ușor, pe rînd, întîi gîndul, în curînd și carnea". Pentru că **nu filozofează** și pentru că **nu crede**, inginerul e silit să gîndească mereu moartea în termenii vieții: „Simt o stranie solidaritate cu toți cei ce mor, au murit și vor muri pe pămînt, simt cum toți morții trecuți și viitori ai pămîntului sînt frații mei, cum înotăm toți, fără să ne vedem unii pe alții, dar simțindu-ne alături, în ceața atotputernică a morții"; sau: „căzut într-un străfund de miasme, trec prin toate lumile tulburi și ies la suprafață năclăit de nămoluri vîscoase. Mă agăț de maluri, urc, umplîndu-mă de sînge și vărsînd pe gură apă rea, ies în focul aerului și aștept chinul purificării. Dar nu se întîmplă nimic. Nările mi se eliberează, ochii mi se deschid, respir, privesc. Dar nu văd o lume reală, respir neant, privesc miraje, nu mă recunosc și horcăi, beat de lipsa de aer, cu ochii pe sfîrșite, apucînd cu mîinile zdrențe de paradis". Astfel, inginerul încearcă să coboare în sine, să ancheteze lăuntric, să se oglindească în conștiința morții sale: „Singur în moartea mea, rătăcit în moartea mea, mă plimb prin ea cu pași șovăitori, golit de gînd și putere. Om prins în moartea lui. Iată propoziția care mă descrie perfect. Om. Moarte. Dar astea se pot înlocui cu sinonime. Sinonimul morții ar fi „nimic". Și sinonimul meu tot ăsta ar fi. Nimic. Nimic prins în nimic. Mi-e groază de moarte. Mi-e nimic de nimic. Mi-a rămas o viață foarte scurtă. Mi-a rămas un nimic foarte scurt. Nimic nu mă scapă de moarte. Nimic nu mă scapă de nimic. Moartea e scîrboasă, indecentă. Nimicul e scîrbos, indecent. Viața e o moarte, moartea e o viață, nimicul e un nimic". Și la nivelul comun, dar real, trăit, al acestei introspecții, ce se topește în masa foșnitoare de evenimente obiective a romanului, autorul organizează, pentru eroul său, ancheta sa din afară, în viața și moartea care se întîmplă clipă de clipă, zi de zi, pe aria orașului mare, care e Bucureștiul anului 1968, cu farmecul și mizeriile locului și anului, cu palpitul concret al spațiului și timpului menite să încapă existența dureros și lent sugrumată a unui om. Primele trei pătrimi ale romanului nu fac însă decît să pregătească, meticulos și bine gradat, pasionantul episod final al dragostei, prin care inginerul își cucerește, luîndu-le în deplina **lui** stăpînire, atît moartea cît și viața sa. Iar această revelație finală a personajului se arată a fi, pînă în cele din urmă o nu mai puțin însemnată pentru noi revelație, în construcția operei. Într-adevăr, dacă de la începutul cărții, curentul continuu al morții se îndreaptă pustiitor în spre sfîrșitul ei, odată ajunși la paginile ultime, descoperim cum un egal de puternic curent al vieții se îndreaptă dinspre acest sfîrșit în spre începutul romanului. Meșteșugul sigur cu care autorul a realizat dubla curgere de curente contrare, ca din împletirea lor subtilă să asigure narațiunii o transparentă și inefabilă coloană vertebrală, încoronează calitățile excepționale dovedite de romancierul Petru Popescu, la acest strălucit debut al său, care îl confirmă dintr-o dată pe planul înalt al epicei românești.

I. NEGOIȚESCU

Pictura de MORITA

REDACTORII NOȘTRI DESPRE

film și edituri

(Urmare din pag. 6)

însuși, forțînd propria sa personalitate. Pun însă mîna în foc că nimeni nu moare zicînd ce zice Vuică, dacă nu e perfect cinic, ori Vuică nu este, el are un transcendent, dacă vreți, sau un rai nevăzut, munții, paradisul plin de cabane.

Ca orice tînăr intelectual programatic inteligent, Lucian Pintilie caută vitalitatea în violență. E forma lui, de abuz. Dar despre acest lucru, despre acest exces, provenit dintr-o lipsă, temporară, își va da singur seama, cînd zgomotul și furia vor fi trecut.

Îmi pare rău că situația creată îmi dă peste mînă, nelăsîndu-mă să fiu mai critic cu acest film, cel mai bun, în mod cert, din istoria cinematografiei noastre. Nu spun capodoperă. Ar fi sufocant pentru Lucian Pintilie însuși

O șansă a capodoperei am crezut că există, la început, văzînd fata care înota în rîu cu umărul înainte, liberă, aparent detașată, din cînd în cînd, doar, săltîndu-și capul din apă, să vadă... Ea trebuie să fie — îmi spusesem naiv — *Marea Ondină*, sora noastră, martora noastră, speranța, asistînd, fluidă, atentă, mirată, zîmbitoare sau încruntată, la ce se petrece.

Regret, regret foarte mult că acest regizor prea inteligent și prea corosiv n-a greșit de astă dată, și nu a fost, măcar o dată, sentimental, în sens bun, și că din acest simbol al existenței, din această zînă posibilă a libertății, (soră cu Vuică) a făcut, — exagerînd furia comică, lăsîndu-se posedat de ea, în loc s-o posede, așa cum ucenicul vrăjitor, necunoscînd formula de oprire, fabrica prea multă sare — o imbecilă.

Față de un artist excepțional, cum e Lucian Pintilie, exigența devine obligație, și, printre atîtea elogii, el, sînt sigur că știe bine acest lucru...

2). Reimpărțirea administrativă a editurilor este menită să dea un nou impuls operei de tipărire, care a înregistrat în ultimii ani succese frumoase. Sperăm că această divizare a editurilor va aduce în dinamica tipăriturilor un plus de operativitate și de ingeniozitate.

Problema fundamentală rămîne aceea de a ști cum vor fi împăcate cele două criterii: cel comercial și criteriul de cultură. Să nu se înțeleagă cumva greșit că ce se citește și se vinde mai mult e mai vrednic de atenția editurilor — bani să iasă, adică. Nu se poate altfel, marea cultură se face în pierdere (într-o aparentă pierdere) și totul e ca forurile care mînuiesc finanțele să înțeleagă acest lucru, contabilicește mai greu de înțeles

Desigur că asta nu înseamnă a tipări de-a valma, fără selecție, pentru că nici ce nu se citește mult nu-i totdeauna neapărat și valoros. Totuși, ca să scrii o pagină bună, consumi o sută. Nimeni, nu poate ține locul timpului și istoriei, singurele în măsură a da verdictul fără apel.

GRIȘA GHERGHEI

bună ziua

micul meu adăpost
cu sobă de fier
(cu sobă de fier)
ca o treaptă de templu
pe care o pîine uriașă
s-a prăbușit
îmi ține treisferturi
din gesturi la cald
și sînt fericit
afară străinul
neregăsindu-se
poartă numele meu
bună ziuă

înnoptase

înnoptase
și noi căutîndu-ne locul
ne-am lăsat umbrele
într-o voie sălbatică
dincolo carnea
înțelegea în sfîrșit
marea bunătate a suliței
și cum se putea ascunde
în spatele ei
binecuvînta împlîntarea
copacii loviți
ridicau pînă-n ultimul ram
spaimele trecerii noastre
și lupii urlau de departe
pentru a nu ne rămîne
teama zadarnică

cu noi toți

unde te uiți
sînt aici în haine
atunci eram mic
și fără rușine
semănam cu dumnezeu
apoi au venit nasturii
iubito nasturii
cu noi toți
sînt la fel de buni

zob

zob
trimite-ne veste
despre ultimul ciob
cum s-a făcut iarnă pentru el
și ne mai însemnînd nimic
a rămas acolo singur
poate să devină lup

cîntec trist

casele erau acolo
sub viața celor care-am rămas
să ne-amintim
vreascuri pentru un foc tîrziu
mult mai tîrziu decît plînsul
celui mai bătrîn dintre veniți
ningea
ca și cum fără voie
trebuia să uităm
și crucea de lemn
arăta ca mîna unui nebun
spre toate-ntîmplările deodată

încet

încet
toate le vom mișca încet
muzica vine de departe
și se așterne ca un praf
pe aerul de trebuință
și respirăm
ca pentru-n dor
al unei vietăți ascunse
aici
în bilele de apă
din care ne reluăm surîsul
încet
în mijlocul acestui farmec
pîndește cea mai veche frunză

retortă

simt mîinile aproape
ca după renunțare
și-un nasture-n mijlocul străzii pustii
un nasture gri
se concentrează parcă
să țină-n loc peisajul
depus în forme false
de noapte peste zi

adună

adună
fără să crezi adună
blestemul
se-mplinește de la sine
se face deodată
un împrejur al tău
un împrejur
ha ha
un împrejur
hi hi
un împrejur

alb

a venit o femeie
cu tocuri înalte
deschide-i mamă
sînt atît de frumos
încît vei fi fericită
că nici n-o cunosc
cele două tablouri din casă
vor mirosi mult timp a parfum
și vecinii vor sta la ferestre
ca niște uitați în haine de seară
și ușa
ah ușa noastră desigur
se va deschide
din ce în ce mai rar
în partea-n care iarba
s-a domolit puțin

VALORI CLASICE

i. heliade rădulescu

„Pentru cei ce se găteau să fie“

Dacă ne uităm la o foaie de titlu a **Curierului Românesc** (de pildă cea de marți, 2 iulie 1829), cu strîmbele ei cirilice, zărim, în dreapta sus, plutind neliniștit înaintea unei căruțe trase de patru telegari, un fel de înger. El va suna probabil dintr-o trîmbiță caraghioasă, pe care o ține deocamdată departe de gură, deoarece privește înapoi, spre **cazna** celui din căruță, spre **efortul** celui ce călărește pe unul din caii atelajului, de parcă ar voi să-i îndemne : mai iute, mai iute, că-i o întreagă lume care așteaptă să citească, să înțeleagă toate cîte le-a încercat „părintele literaturii române“, Ioan Heliade Rădulescu. Acela care, într-un efort supraomenesc și cu totul dincolo de frigorul rațiunii, a căutat să suplinească, prin pluralitate spirituală, lipsa de cultură, a unei epoci întregi.

Răspîndit în toate azimuturile sferei spirituale a vieții, Heliade nu este un literat, un scriitor, un poet. El este un personaj, a personalitate marcată cu însemnele geniului, dar și cu cele ale neputinței, în fața gigantismului sarcinii asumate. Sarcina nu era numai gigantică. Era totală, impunea prezența unui spirit atotcuprinzător, temerar pînă la absurd. În acest sens, Heliade a fost providențial. Adîncimea activității sale se măsoară, paradoxal, prin mărimea suprafeței pe care s-a desfășurat.

Vignetă „Almanahului literar“ 1839

Contradictoriu, antitetic, chiar „nebun“ uneori (în sensul tenacității cu care descoperă congruențe între cele mai depărtate fenomene), personajul uriaș pe care-l reprezintă Heliade îngemănează opera și viața, cu **toate** fațetele și ascunzișurile lor. Heliade este realist și abscons, limpede și confuz, răutăcios și iubitor, naiv și ironic, tradiționalist și italienizant pînă la nefiresc, naționalist, dar și debitor entuziast față de cultura europeană. Opera lui cuprinde germenii tuturor curentelor ulterioare din literatura noastră.

*

Autodidact „prin forța lucrurilor“ (G. Călinescu), el devine dascălul tuturor. N-avea nici douăzeci de ani cînd se transformă din elev (școală avea, îl putem numi autodidact numai în perspectiva rolului ce avea să-l joace), în ajutorul lui Gheorghe Lazăr la școala de la Sfîntul Sava. Cine știe ?, poate că cele patru zile de chiul petrecute la vîrsta de zece ani, cu **Alexandria**, în podul casei, l-au marcat cu pecetea expansiunii. Numai că țara lui Porus a fost identificată de Heliade cu propria lui țară. Acolo în pod Heliade întocmește prima lui compunere : **Această Carte**, titlu prevestitor. Ciuma îl alungă în sat, apoi mai sus, la stînă, unde „păstorii aveau felurimi de cărți“. Împreună cu ei, micul Heliade citește **Poarta pocăinței, Epistola ce a căzut din cer, Avestița, fata Satanei, Pogorirea Maicii Domnului în iad** și, bineînțeles, **Arghir și Elena** pe care o învață pe dinafară : „cînd ziceam hip-hip la a mea iubită, aveam și biciul în mînă ; plezneam cu dînsul și săream în sus, dar mi-era necaz de ce n-are și biciul meu puterea aceea de farmec“.

Realitatea, însă, tot realitate ! Deși în stilul apocrifelor, noul poet închină primele sale stihuri guturaiului : „O, guturai, guturai, / Mulțumește-te încai / Că te odihnești prin nasuri / Și prin gâturi faci popasuri“. Năstrușnicia în versificare nu-l va mai părăsi : „Muierușca nevăstuică / Ochi de linx, bot de curuică, / Nu sta locului nicicum / O luă papuc la drum“.

Mai ales de drumuri a avut parte Ioan Heliade Rădulescu. De la Tîrgoviște la București, de la București la Grindul Făgărașului, de acolo la Sfîntul Sava, iar apoi, după o perioadă de liniște și creație, drumul pribegiei în urma ocupării Principatelor în septembrie 1848. După 14 ani, la capătul ultimului drum al lui Heliade, Hașdeu rostea : „Heliade s-a luptat cu somnul, s-a luptat cu coșmarul și a învins toate, căci a făcut toate : de la abecedar pînă la filosofie, de la tipografie pînă la teatru, de la gazetă pînă la epopee“. Lupta cu somnul însemna lupta cu somnul unei națiuni împotriva coșmarului fanariot. Nu și lupta cu visul pe care Heliade (și aici stă originalitatea viziunii sale poetice) îl identifică vieții.

Se împlinise un secol de cînd continuitatea literară fusese întreruptă la noi din pricini care nu o priveau. Heliade n-a scris poezie mare nu pentru că n-ar fi putut scrie, ci pentru că nu avea exercițiul scrierii unei poezii pe măsura viziunii sale. Dar frenetica și obsesiva încercare de a reinnoda firul rupt, de a umple lacunele unui patrimoniu necesar, grafomania lui Heliade (care uneori capătă forme nefirești) devine un fenomen demn de interesul urmașilor. Există mari personalități în istoria culturii pentru care grafomania este o condiție, care „curg“ structural, fără încetare, care nu-și pot închega nestematele decît în ganga unei roce neprețioase Asemeni unei entități ecologice diverse în unitatea ei, opera lor reprezintă un fel de biocenoză a structurilor create de ei, unde fiecare „individ“ joacă un rol în ansamblu. A nu vedea florile din pricina încîlciturii de ierburi și bălării, a reproșa creatorului acest subetaj, înseamnă a nu-ți da seama că, în acest caz, florile nu se pot ivi decît în „contextul“ întregii pajiști, cu toate formațiunile sale auxiliare dar necesare. Așa ne apare Heliade, căruia exagerările, chiar atunci cînd par ridicole, nu-i pot fi imputate. Să precizăm, totuși că efortul lui uriaș, și plin de neliniști, de a repune treburile limbii și scrisului în ordinea lor firească, l-ar fi absolvit conferindu-i astăzi, după mai bine de un veac, nimbul unui luptător pentru nou, pentru modern, pentru libertate, și nu pentru slobozenie, adică pentru o creație neîmpiedicată, nu pentru una des-împiedicată.

*

Heliade pare un lucid, un ins menit a limpezi apele, a spulbera cețurile. Dar era atît de tulbure, de neconstituită **realitatea** literară românească din acea vreme, încît el o compară cu un somn din care se iese numai în vis : „Eu mă înțeleg mai bine decât oricine și cine o vrea să mă înțeleagă vede curat că poema mea nu este satiră, ci o elegie; că scopul meu nu este să supăr pe nimeni, ci să arăt acest vis lung ce îl numim viață, în care ne chinuim atîta și simțim cîte un năluc de mulțumire și din care ca dintr-un somn greu ne deșteptăm la marginea mormântului... ăsta e Visul meu și m' aș ținea fericit când aș putea să urmez și să desăvârșesc poemele ce mi-am propus și care își au o legătură între sine ca să facă un tot“. Amic al misterelor și cabalist de coloratură francmasonă, Heliade ajunge în comentariul său biblic la vecinătatea dintre nebunie și creație : trinitate universală, emanatism, eoni **sephiroth.** „În acest ton talmudic își desfășoară Heliade trinitățile sale, «deltele»“. (G. Călinescu). Aici, ca și în alte domenii, diletantismul lui Heliade izvorăște din setea de cunoaștere, cu neputință de a fi potolită de firavele izvoare de pe atunci. Heliade are viziunea unei lumi inalterabile, dincolo de bine și de rău, realizabilă numai în vis. „Tot prietenul cel adevărat al meu sau al oricăruia poate să ia parte în Vis și tot vrăjmașul asemenea“. Totul depinde de noi : „De multe ori, în delirul dragostei noastre sau în fericirea sincerității ne scapă cîte o expresie poate covîrșitoare, dar prea potrivită“. Datorită tocmai acestei acțiuni fizice, și nu etice, a cuvintelor, ordinea se poate inversa ca prin farmec : „Dar adesea sântem amăgiți: prietenul se face vrăjmaș și îngerul un drac ; cel care ne iubea acum ne urăște, cel care ne apăra, acum ne gonește după urmă“. Confuzia între sentimente duce la o confuzie între ființe, ba chiar la o ființă confuză. Să transcriem stanița XIII (cifră nenorocoasă), sonetul cheie al poemului lui Heliade, intitulat **Visul :** „Par'că era femee, trăsuri amestecate / Se gâlcevea pe fața-i de nevoiaș bărbat ; / Lungă, lungă, subțire și oase înșărate, / O sprintenă momâe forma grozavu-i stat. / Ochii ii erau negri și-un foc în ei de sînge, / Subt ei un nas lung groaznic umfla fatale nări ; / Gura-i un iad de largă voea cochet a strînge, Scălânbu era'n fața-i, în trupu-i, în mișcări. / Galbenă și uscată Fața-i cea lunguiață / Pînă la urechi buza-i d'ocară'nveninată, / Un rumen de strigoaică'n veci se împrumuta. / Picioare de insectă ce foametea vestește, / În veci nesățioasă cu cinstea se hrănește / Dela strein și rude, făr'a putea-o da“. Ființa descrisă e un amalgam (doar în aparență androgin, în realitate femeie) de atracție și repulsie, de bine și rău, de sens și absurditate. Sonetul ascunde o idee cu totul neobișnuită : că taina lumii, a omului, stă în femeie, în feminitate, în disjuncție, în opoziția pe care principiul feminin o manifestă față de logos. Visul își tot schimbă fața, așa precum își schimbă femeia firea, iar Heliade încearcă desnădejdea sclavului a cărui soartă se află în mîini străine : „Să aibi în veci de față o singură idee ? / Să știi că a ta taină e-n mînă de femee / Și ea să te supue în spate a o purta“. / „Femeia cea ușoară“ (Heliade nu face aici nici un calambur, vrea să spună doar că povara femeii, deși ușoară, e greu de purtat : „Dar greu e s-aibi asupră-ți femeia cea ușoară“) poartă în ea o taină grea : ispita, sexualitatea, clipa misterioasă a procreației. Semeția masculină se revoltă împotriva acestei nedreptăți, dar este în același timp interesată de perpetuarea ei. Impasul nu poate fi anulat decît prin lepădare. Dar, dacă te lepezi de femeie, te lepezi de fericire. Dacă renunți la taină, renunți la adevăr. O singură soluție se întrezărește : „Ce n'aș fi dat să întîmpin știința bărbăției, / Să-mi lumineze viața tovarășă deplin / Cu'ncrederea aceea a nevinovăției / Și al copilărie-mi blândul acel senin !“ Poate fi lesne surprinsă nostalgia poetului pentru copilăria sa, luminată de întîmplarea feerică dintr-o duminică, la poarta bisericii Crețulescului unde un vizitiu citea în gura mare **Alexandria :** „Când m-am oprit și eu, citirea venise dinpreună cu Alecsandru până la Ivantie înpărat, unde zice : „mira tebe brate ș. c. l. Nu mă putui deslipi de acolo ascultând descrierea acelui loc plin de răcoare, de verdeață și adăpat de fântâni cu apă vie. A trebuit să tacă acel om minunat pentru mine (vizitiul zic), ca să fug și eu d'acolo“. Dar n-apucă poetul să guste din acest izvor al tămăduirii, că ajunge implacabil la zidul cel negru la care niciodată nu îndrăznise să se uite : „E poarta veșniciei... și mă deștept din vis“. Visul ia deci sfîrșit o dată cu viața.

Vignetă la traducerea lui „Don Juan“ de Lord Byron

Oscilare între cei doi poli ai unei copilării perpetue, cu evadări în taină, cu trăiri împlinite în vis sub stăpînirea primejdioasă a unei feminități paradoxale, retezată nostalgic și pe neașteptate de principiul trecerii, al ultimei schimbări formalizate. Ne aflăm, în definitiv, în fața unei scheme universale, dacă nu a omului deplin, cel puțin a antianimalului, a modului de a rarefia negura biologică. Lucrurile nu sînt spuse cu talentul poetic din **Sburătorul.** Dar Heliade se grăbea, cum știm prea bine, iar acest poem, „Visul“, voia să rezume totul.

„Leg ca un testament discipolilor mei, de nu voiu putea eu întreprinde și termina această mare și alegorică epopee, să o întreprinză ei(...) Oasele mele vor tresări din mormânt la versurile lor, și sufletul meu plin de urgia divină va deveni muza lor inspiratoare“.

*

De ce acest conglomerat frenetic care este Ioan Heliade Rădulescu nu se destramă, nu se risipește în părțile lui componente ? Care e secretul ? Plierea voluptuoasă, obsesivă, pe toate scorțoșeniile, pe toate meandrele, pe toate accidentele suprafeței magice pe care o reprezintă lumea : „Așa e lumea asta, fraților, rotundă ca o cismă : când cu botul țuțuiat, când cu gura căscată și cu limba scoasă ; când nouă când veche, cînd cârpită când spartă ; când pintenată, cînd scâlciată ; cînd moțată și lustrată când dată prin pulbere și prin tină ; când cu ciorap de mătase când cu obială ; când cu piciorul gol, când în piciorul boierului, când într-al ciocoiului ; cînd elastică când scorțoasă și rozătoare de glesne“. Așa este și Heliade. Caleidoscopic și pieritor ca lumea. A pierit ca fumul marea lui autoritate, atît de copleșitoare în epocă. În ultimul deceniu al vieții sale, literatura română s-a dezvoltat paralel, ba uneori chiar împotriva preceptelor sale. Astăzi personalitatea lui reînvie pentru că nu era închistată, nu era liniară, ci cuprinzătoare, paradoxală, mereu nouă. Pentru că el ura „ruginoasele... prejudecăți“. Pentru că, așa cum stă scris în prefața la faimoasa lui **Gramatică,** „toate prefacerile și întocmirile cele bune, ce s-au făcut dela începutul lumii până astăzi, nu s'au așăzat nici pentru cei care au murit nici pentru cei care erau de față, ci pentru cei ce să găteau să fie și pentru cei viitori“.

Leonid DIMOV

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți : Cezar Baltag, Fănuș Neagu, Nichita Stănescu
Secretar general de redacție : Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11.51.54 ; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion.**